

“The young people are starting to understand your betrayal”
Populistisch taalgebruik in speeches van Greta Thunberg

Alexander Molendijk (s1511513)
a.a.molendijk@umail.leidenuniv.nl

Begeleider: Dr. F.S. Jungslager
Tweede lezer: Dr. M. van Leeuwen

Scriptie voor de Master Linguistics: Language and Communication
Begeleid vanuit MA-scriptieseminar Taalbeheersing/Taal en Communicatie

Faculteit der Geesteswetenschappen
Universiteit Leiden
Nederland
Juni 2020

Inhoudsopgave

1. Introductie	4
2. Theoretisch kader	6
2.1. Het groene activisme van Greta Thunberg	6
- Groen activisme	6
- Greta Thunberg	6
2.2. Wat is populisme?	8
- Conceptuele discussie	8
- Populisme als (dunne) ideologie	8
- Populisme als taalgebruik	9
- Benadering in deze scriptie	11
2.3. Kenmerken van populistisch taalgebruik	12
- Verwijzingen naar het volk	12
- Anti-elitarisme	13
- Buitensluiting	14
- Wisselwerking tussen het volk, anti-elitarisme en buitensluiting	14
2.4. Populistisch taalgebruik bij Greta Thunberg	15
3. Methodologie	16
3.1. Corpus	16
3.2. Empirische methode	17
- Kwantitatieve methode	17
- Haalbaarheid van de vergelijking	18
- Uitwerking van de kwantitatieve methode	19
- Meting van de verwijzingen naar het volk	20
- Meting van de kritiek op de elite	22
- Meting van het buitensluiten van bevolkingsgroepen	23
4. Resultaten	23
4.1. Kwantitatieve analyse van verwijzingen naar het volk	24
4.2. Kwalitatieve analyse van verwijzingen naar het volk	25
- Verwijzingen naar het volk met <i>people</i>	25
- Verwijzingen met termen die verwant zijn aan <i>people</i>	27
- Verwijzingen naar jonge mensen	28
4.3. Kwantitatieve analyse van anti-elitair taalgebruik	31
4.4. Kwalitatieve analyse van anti-elitair taalgebruik	32
- Waarvan wordt de elite beschuldigd?	32
- Aspecifieke kritiek	34
- Het direct aanspreken van de elite	35
- Elitaire groepen anders dan staten, politiek of media	36
4.5. Kwantitatieve analyse van buitensluitend taalgebruik	38
4.6. Kwalitatieve analyse van buitensluitend taalgebruik	40
4.7. Het populistisch taalgebruik van Greta Thunberg	41
5. Conclusie	43
- Conclusie	43
- Discussie	44
- Reflectie en vervolgonderzoek	45
- Ter afsluiting	47
Literatuurlijst	48
Bijlage 1: Overzicht van de onderzochte speeches	
Bijlage 2: Analyse van de speeches	
Bijlage 3: Berekeningen	

Figuren- en tabellenlijst

Figuur 1: Verschillende soorten populistisch taalgebruik als combinaties van kenmerken (Reinemann et al., 2017, gebaseerd op Jagers & Walgrave, 2007).

Figuur 2: De resultaten uit het onderzoek van Jagers & Walgrave (2007).

Figuur 3: Verschillende soorten populistisch taalgebruik verdeeld over vier kwadranten, die corresponderen met de kwadranten in figuur 2 (Jagers & Walgrave, 2007).

Figuur 4: Vergelijking van het populistisch taalgebruik van Greta Thunberg en de populistische partijen, weergegeven naar voorbeeld van Jagers & Walgrave (2007).

Figuur 5: Verschillende soorten populistisch taalgebruik verdeeld over vier kwadranten, die corresponderen met de kwadranten in figuur 7 (Jagers & Walgrave, 2007).

Figuur 6: Vergelijking van het populistisch taalgebruik van Greta Thunberg en de populistische partijen, weergegeven naar voorbeeld van Jagers & Walgrave (2007).

Tabel 1: Volk per 100 karakters voor Greta Thunberg en de politieke partijen.

Tabel 2: Anti-elitarisme voor Greta Thunberg en de politieke partijen.

Tabel 3: J-score voor Greta Thunberg en de politieke partijen.

1. Introductie

“You are failing us. But the young people are starting to understand your betrayal. The eyes of all future generations are upon you. And if you choose to fail us, I say we will never forgive you.”

De bovenstaande uitspraak is afkomstig uit een speech van de jonge Zweedse klimaatactiviste Greta Thunberg, die wereldberoemd werd met haar Schoolstaking voor het klimaat en de inspiratiebron vormde voor de massale groene protestbeweging *Fridays For Future*. Op de VN-klimaattop in New York, 23 september 2019, roept Thunberg met deze speech bestuurders en volksvertegenwoordigers met zichtbare emotie ter verantwoording. Op scherpe toon richt zij haar woorden tot de bestuurlijke elite, die ze beschuldigt van nalatigheid in het nemen van passende maatregelen met betrekking tot de klimaatcrisis (de Volkskrant, 2019). Tegenover hen positioneert zij de slachtoffers: een uniforme groep van *young people* en *future generations* waartoe ook zij en haar medestanders behoren. Haar boodschap luidt als volgt: de jongere generaties pikken het niet langer dat hun toekomst afgepakt wordt door onverschillige wereldleiders, en eisen verandering.

De manier waarop Thunberg een tegenstelling schildert tussen een machtsbeluste elite en een tot slachtoffer gemaakt volk getuigt van populistisch taalgebruik. Populistisch taalgebruik is een interpretatie van ‘populisme’, waarin ervan uitgegaan wordt dat populisme geen politieke ideologie is, maar een specifieke manier om uitdrukking te geven aan standpunten, ongeacht de achtergelegen ideologie. In de literatuur bestaat er tot op zekere hoogte overeenstemming over drie kenmerken die de basis zouden vormen van populistisch taalgebruik: verwijzingen naar het volk, kritiek op de elite en het buitensluiten van bevolkingsgroepen.

Ernst (2019), Jagers & Walgrave (2007) en Reinemann et al. (2017) hebben overtuigend beargumenteed dat populistisch taalgebruik toepasbaar kan zijn op ideologieën uit het gehele politieke spectrum. Waar politieke actoren¹ die als populistisch bekendstaan op ideologisch gebied van elkaar kunnen verschillen, kunnen zij overeenkomen in de manier waarop zij zichzelf presenteren.

Maar ook politieke actoren die doorgaans niet als populistisch bekendstaan, kunnen populistisch taalgebruik hanteren. Verschillende auteurs (Bracciale & Martella, 2017; Cranmer, 2011; Hawkins, 2009; Rooduijn & Pauwels, 2011) zien populistisch taalgebruik niet als statische eigenschap van politieke actoren maar als een contextgevoelig fenomeen, en stellen dat het per communicatieve situatie kan verschillen in hoeverre een politieke actor ervan gebruikmaakt.

Van de drie kenmerken van populistisch taalgebruik lijken de eerste twee (verwijzingen naar het volk en anti-elitarisme), al voor te komen in de bovenstaande uitspraak van Greta Thunberg. Hoewel deze observatie vragen oproept over de mate waarin zij zich populistisch uitdrukt in haar taalgebruik, lijkt hiernaar nog geen onderzoek te zijn gedaan. Sterker nog: er lijkt in het geheel geen literatuur te bestaan over populistisch taalgebruik bij groene protestbewegingen (of andere politieke actoren op het groene vlak). In het gros van de bestaande artikelen ligt de focus op politieke actoren die als typisch populistisch bekendstaan in de maatschappij, meestal rechts-nationalistische politici en partijen, die er een xenofobisch en conservatief gedachtegoed op nahouden. (e.g. Blassnig et al., 2019; Jagers & Walgrave, 2007; Chilton, 2007; Hatakka et al., 2017; Montgomery, 2017; Rooduijn & Pauwels, 2011;

¹ In deze scriptie wordt waar mogelijk de term ‘politieke actor’ aangehouden voor alle burgers, politici, bewegingen, organisaties, partijen etc. die zich in brede zin op het politieke speelveld begeven, aangezien de theoretische onderbouwing van populistisch taalgebruik niet alleen op politici, maar op al deze ‘actoren’ van toepassing kan zijn.

Wodak, 2017; Wodak & Krzyzanowski, 2017). Hoewel overtuigend beargumenteerd is dat het een theoretische mogelijkheid is dat populistisch taalgebruik ook voorkomt bij politieke actoren die zich elders op het spectrum bevinden, waaronder ook groene protestbewegingen, lijkt hierover veel minder te zijn geschreven.²

Het doel van deze scriptie is om een bijdrage te leveren aan de opvulling van het beschreven hiaat in de literatuur, aan de hand van onderzoek naar het taalgebruik in speeches van Greta Thunberg. Het taalgebruik van de jonge klimaatactiviste wordt gezien als een geschikt onderwerp voor een eerste onderzoek naar populistisch taalgebruik bij groene protestbewegingen, aangezien Thunberg erin geslaagd is om wereldwijd massaal mensen te mobiliseren om de confrontatie met autoriteiten aan te gaan (cf. Valivov, 2019).

Het corpus voor dit onderzoek bestaat uit vijftien speeches van Greta Thunberg. Hieronder bevindt zich de welbekende speech tegenover de Verenigde Naties, maar ook speeches tegenover andere politieke bijeenkomsten, alsmede verschillende speeches die zijn voorgedragen bij klimaatprotesten. Thunbergs taalgebruik wordt onderzocht aan de hand van zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve analyse. De resultaten van het kwantitatieve onderzoek zullen vergeleken worden met resultaten uit soortgelijk onderzoek van Jagers & Walgrave (2007). Zo kan worden beoordeeld in hoeverre Thunberg zich van populistisch taalgebruik bedient. Vervolgens worden deze resultaten aan de hand van een kwalitatieve analyse geduid. Zo wordt duidelijk welke vormen het populistisch taalgebruik van Thunberg aanneemt. De onderzoeksvraag is als volgt:

In hoeverre en op welke manier komen er kenmerken van populistisch taalgebruik voor in speeches van Greta Thunberg?

Het antwoord op deze vraag zegt in de eerste plaats iets over het taalgebruik van Thunberg en dus over één specifieke klimaatactiviste. Toch kunnen de resultaten van het onderzoek interessante inzichten opleveren over het al dan niet voorkomen van populistisch taalgebruik binnen het groene politieke vlak, een vraagstuk dat, gezien het groeiende momentum van groene protestbewegingen, steeds relevanter lijkt te worden.

In het volgende hoofdstuk wordt het verhaal achter Thunbergs activisme nader uiteengezet. Tevens wordt het theoretisch kader met betrekking tot populistisch taalgebruik besproken. In het derde hoofdstuk wordt de methodologie uiteengezet: eerst worden de keuzes met betrekking tot de samenstelling van het corpus beargumenteerd; vervolgens wordt uitgelegd hoe de empirische methode van Jagers & Walgrave (2007) toegepast kan worden op de in deze scriptie onderzochte speeches. In het vierde hoofdstuk volgen de resultaten van het onderzoek in de vorm van een kwantitatieve en een kwalitatieve analyse. Het vijfde en laatste hoofdstuk bevat de conclusie, een discussie en de reflectie op het onderzoek in deze scriptie.

² Neem bijvoorbeeld links populisme. Het (hypothetische) bestaan van populistisch taalgebruik op het linkse politieke vlak wordt in verschillende, meer algemene studies naar populistisch taalgebruik verondersteld (Abts & Rummens, 2007; Bracciale & Martella, 2017; Cranmer, 2011; Ernst et al., 2019; Jagers & Walgrave, 2007; Montgomery, 2017; Mudde, 2004; Reinemann et al., 2017), maar vrijwel nooit specifiek onderzocht. Een paar van de weinige uitzonderingen zijn het onderzoek van Sanders et al. (2017) naar de Spaanse, links-nationalistische partij Podemos, en enkele artikelen over Latijns-Amerikaanse, links-populistische leiders, zoals die van Waisbord & Amado (2017).

2. Theoretisch kader

2.1 Het groene activisme van Greta Thunberg

Groen activisme

Thunbergs politieke rol berust op klimaatactivisme (Valivov, 2019; Murray, 2020), in deze scriptie ook wel groen activisme genoemd. Activisme kan beschreven worden als een gedragsvorm die gekenmerkt wordt door publieke manifestaties en/of burgerlijke ongehoorzaamheid, met als doel politieke of sociale veranderingen te agenderen en er draagvlak voor te creëren (cf. Valivov, 2019). Groen activisme vindt plaats wanneer men dergelijk gedrag vertoont uit naam van de natuur, of uit naam van mensen die benadeeld zullen worden door de gevolgen van klimaatverandering (cf. Valivov, 2019). Groen activisme ontstond in de jaren vijftig, maar groeide met name in de jaren tachtig uit tot een breed en internationaal gedragen fenomeen (Valivov, 2019).

Groen activisme komt voort uit een onvrede over tekortkomingen in het klimaatbeleid van overheden en industrieën (Valivov, 2019). Er is sprake van breed gedragen wetenschappelijke consensus over het gevaar van klimaatsverandering (onder andere zeespiegelstijging) en over de rol van de mensheid in het veroorzaken daarvan (Murray, 2020; Valivov, 2019). Wetenschappelijke rapporten met overtuigend bewijs voor de invloed van de mensheid op het klimaat dragen al sinds de tweede helft van de twintigste eeuw bij aan de groeiende bewustwording in het publieke debat.³ Het ontbreekt echter, ondanks verschillende pogingen van nationale en supranationale overheden, tot op de dag van vandaag aan gepaste en effectieve maatregelen (Murray, 2019; Valivov, 2020). Een reden hiervoor is dat het aanpakken van klimaatverandering een grote opgave vormt voor de mensheid. Het is een vraagstuk dat vraagt om internationale samenwerking, doorzettingsvermogen en maken van lastige beslissingen (Valivov, 2019). Het is met name het verschil tussen wat overheden beloven te doen om klimaatverandering op te lossen, en de daadwerkelijke uitvoering van die plannen, dat in toenemende mate aanleiding geeft tot groen activisme (Valivov, 2019).

Greta Thunberg

Hoewel groen activisme geenszins een nieuw fenomeen is, neemt het met Greta Thunberg en het met haar geassocieerde *Fridays For Future* ongekende vormen aan. De beweging wordt gekenmerkt door zeer hoge mobilisatie met massale protestacties tot gevolg, en een breed gedragen veroordeling van de tekortkomingen van politieke leiders in deze kwestie (Valivov, 2019; Murray, 2020).

Het verhaal van klimaatactiviste Greta Thunberg begint in augustus 2018. Om aandacht te vragen voor klimaatverandering en aan te dringen bij politici op het ondernemen van gepaste actie, besluit de dan vijftienjarige Zweedse scholiere niet langer naar school te gaan en in staking te treden tegenover het parlamentsgebouw in Stockholm. Ze kondigt aan dat haar *Skolstrejk för klimatet*, of 'Schoolstaking voor het klimaat', zal voortduren zolang het Zweedse parlement geen actie ondernam om de beloftes omtrent het Akkoord van Parijs na te komen (Murray, 2020; Valivov, 2019).

³ Overigens moet benoemd worden de zorgen om klimaatverandering niet eenstemmig gedeeld worden door de wereldbevolking. Ondanks de brede wetenschappelijke consensus lopen de opvattingen in het publieke debat uiteen. Waar velen zich zorgen maken om de toekomst van de planeet en daarom aanroepen tot vergaande maatregelen, zijn er anderen die de klimaatscenario's van wetenschappers in twijfel trekken en zich verzetten tegen maatregelen waarvan zij vrezen dat deze hen in hun vrijheid zullen beperken (Valivov, 2019).

Met haar initiatief inspireert Greta Thunberg medescholieren om ook actie te ondernemen en zich aan haar zijde te voegen tegenover het parlamentsgebouw. Als de schoolstakers *viral* gaan op sociale media, duurt het niet lang tot ook de internationale pers over de actie bericht (Murray, 2020). Zo maakt de wereld kennis met Greta Thunberg. In de maanden die volgen weet zij met haar toewijding, onomwonden retoriek en krachtige speeches wereldwijd scholieren te inspireren om net als zichzelf in schoolstaking te gaan en te protesteren voor de toekomst van de planeet. Zo groeit de klimaat-activiste in korte tijd uit tot het boegbeeld van een globale, op haar schoolstaking gebaseerde protest-beweging, verenigd onder de hashtag #FridaysForFuture.⁴ De beweging bereikt een hoogtepunt op 15 maart 2019, als 1,6 miljoen jonge mensen in 125 landen de straat op gaan in een protestmars om wereldleiders ter verantwoording te roepen (Murray, 2020; Valivov, 2019). Het is de grootste mobilisatie voor een klimaatprotest ooit (Murray, 2020).

Naarmate Greta Thunbergs bekendheid groeit wordt ze uitgenodigd om te spreken bij verschillende invloedrijke politieke instanties, bijvoorbeeld tegenover 23.000 afgevaardigden bij een klimaat-top van de Verenigde Naties, in het Poolse Katowice in december 2018. Als afgevaardigden van EU na afloop van deze top 1,3 miljard dollar reserveren voor het uitvoeren van klimaatmaatregelen in de daaropvolgende zeven jaar, zijn er verschillende media-instanties die suggereren dat dat grotendeels het gevolg zou zijn van Greta Thunbergs spraakmakende optreden en groeiende invloed (Valivov, 2020).

De jonge klimaatactiviste wordt door velen gevierd als een bron van hoop en inspiratie, en heeft daarvoor meerdere nominaties en prijzen mogen ontvangen, waaronder de *Time Magazine* titel van *Person of the Year* en een nominatie voor de Nobelprijs voor de Vrede (Murray, 2020; Valivov, 2019). Haar eigenzinnige stijl en radicale politieke opvattingen hebben haar daarentegen ook veel kritiek opgeleverd, onder andere van publieke figuren die zich verzetten tegen klimaatpolitiek (Murray, 2020). Greta Thunberg wordt er onder andere van beschuldigd dat zij een naïeve tiener zou zijn, die gebruikt zou worden door volwassenen met een politieke agenda (Murray, 2020). Critici stellen tevens dat haar boodschap nuance mist en dat het klimaatbeleid dat zij voor ogen heeft niet mogelijk is. Met name Greta Thunbergs spraakmakende speech tegenover de klimaat-top van de Verenigde Naties op 23 september 2019 heeft gemixte reacties opgeroepen, van neerbuigende kritiek tot geïnspireerde bewondering.

Het succes van *Fridays For Future* staat in een bijzonder contrast met de kleinschalige oorsprong van de beweging, namelijk de beslissing van een vijftienjarige om in haar eentje te protesteren, zonder toegang tot enige andere vorm van maatschappelijke invloed (Valivov, 2019). Het is wellicht juist de machteloosheid die zij hiermee uitdroeg, die ervoor gezorgd heeft dat zij zo'n enorme invloed gehad heeft op de publieke opinie (Valivov, 2019). Ook nu de beweging internationaal gehoor vindt, bestaat zij nog altijd grotendeels uit scholieren en andere leden van jongere generaties. Dit is een groep die, op protestacties na, over vrijwel geen politieke machtsmiddelen beschikt (Valivov, 2019). *Fridays For Future* kan dan ook gezien worden als een echte grassrootsbeweging (Valivov, 2019).⁵

Jongeren vormen al langer een belangrijke bevolkingsgroep voor groene protestbewegingen, aangezien zij zich ontvankelijk tonen voor de boodschap van klimaatproblematiek. Bovendien hebben ze in hogere mate toegang hebben tot snelle, internationale communicatie, waardoor ze gemakkelijk wereldwijde acties kunnen organiseren (Valivov, 2019; cf. Murray, 2020). Daartegenover staat echter

⁴ De beweging draagt deze naam omdat de schoolstakingen na verloop van tijd niet meer continu uitgevoerd werden, maar iedere vrijdag.

⁵ Een term voor bottom-up bewegingen, die voor hun organisatie en politieke invloed uitgaan van de inzet van burgers, in plaats van traditionele machtsinstellingen.

dat jongeren in de regel politiek gezien ondervetegenwoordigd zijn. Jongeren (tussen 15 en 25 jaar) vormen een vijfde deel van de wereldbevolking. Volgens de Verenigde Naties vormen ze een belangrijk fundament voor het bouwen aan een betere wereld. Bovendien ondervinden jongeren in de toekomst persoonlijk de gevolgen van politieke beslissingen die vandaag de dag gemaakt worden. Desondanks is hun politieke invloed minimaal. Een aanzienlijk aandeel van deze groep kan immers geen politieke functies bekleden, of zelfs maar kan stemmen (Valivov, 2019).

Het is om deze reden dat jongeren die zich zorgen maken om klimaatverandering, zich aangesproken voelen door een protestbeweging als *Fridays For Future*. Protestbewegingen vormen een belangrijk instrument in het publieke debat aangezien zij een stem geven aan gewone mensen zonder verreikende politieke macht. Door te protesteren kunnen zij desondanks druk uitoefenen op de autoriteiten en politieke verandering teweegbrengen (Murray, 2020).

2.2. Wat is populisme?

In deze scriptie wordt onderzocht in hoeverre en op welke manier er in speeches van Greta Thunberg kenmerken van populisme voorkomen. Voordat uiteengezet kan worden hoe dit wordt onderzocht, moet eerst geduid worden wat er in deze scriptie onder populisme wordt verstaan.

Conceptuele discussie

Het begrip ‘populisme’ mag vandaag de dag zowel in het publieke debat als binnen de wetenschap op grote belangstelling rekenen (Ernst, 2019; Hawkins, 2009; Stoica, 2017). Zeker nu politieke partijen die als populistisch te boek staan in veel westerse landen niet meer weg te denken zijn uit het politieke landschap (Jagers & Walgrave, 2007), en ook mainstreampartijen in toenemende mate kenmerken van populisme lijken te vertonen (Ernst, 2019). Ondanks de toenemende belangstelling bestaat er, zowel in de maatschappij als in de wetenschap, aanhoudende onenigheid over de precieze betekenis van het begrip ‘populisme’ (Blassnig et al., 2019; Canovan, 1999; Hawkins, 2009; Jagers & Walgrave, 2007; Stoica, 2017, Rooduijn & Pauwels, 2011; Waisbord & Amado, 2017).

De twee voornaamste stromingen die men onder de uiteenlopende definities kan ontwaren (Ernst, 2019), zijn van de auteurs die populisme beschouwen als (‘dunne’) ideologie (Abts & Rummens, 2007; Ernst et al., 2019; Freedon, 1996; Mudde, 2004; Reinemann et al., 2017; Rooduijn & Pauwels, 2011) en van hen die het als een bepaald soort taalgebruik beschouwen (Bracciale & Martella, 2017; Chilton, 2017; Cranmer, 2011; Hawkins, 2009; Jagers & Walgrave, 2007; Mayaffre & Scholz, 2017).⁶

Voor onderzoek naar populisme is het belangrijk om op heldere wijze te benoemen van welke conceptualisatie van het begrip wordt uitgegaan. Verschillende interpretaties brengen immers verschillende onderzoeksdoeleinden teweeg (Waisbord & Amado, 2017). Om die reden worden de twee bovengenoemde stromingen uiteengezet in de volgende paragraaf.

Populisme als (dunne) ideologie

Een invloedrijke benadering van populisme als een ideologie komt van Mudde (2004), die het als volgt definieert:

⁶ Verder is er door de jaren heen naar ‘populisme’ gerefereerd als, onder andere, een retorische strategie (Stoica, 2017), ‘organisational form’ (Taggart, 1995), ‘appeal tot the people’ (Canovan, 1999), ‘set of ideas’ (Rooduijn & Pauwels, 2011), ‘moralistische verbeelding van de politiek’ (Müller, 2017) en een ‘mental map through which individuals analyse and comprehend political reality’ (Mudde & Kaltwasser, 2013, p. 498–499).

“an ideology that considers society to be ultimately separated into two homogeneous and antagonistic groups, ‘the pure people’ versus ‘the corrupt elite’, and which argues that politics should be an expression of the *volonté générale* (general will) of the people”.

In deze benadering leunt populisme onder andere op een manicheïstisch wereldbeeld, wat wil zeggen dat verondersteld wordt dat de wereld opgedeeld is in goede krachten (het volk) en kwaadaardige krachten (de elite), die met elkaar in strijd zijn (Rooduijn & Pauwels, 2011). ‘De populist’ ziet enkel vrienden en vijanden, en niets daartussenin (Mudde, 2004).

Hoewel deze benadering een grote bijdrage geleverd heeft aan onderzoek naar populisme, zijn er redenen om populisme niet zomaar als volwaardige ideologie te beschouwen. Zo bestaan er grote verschillen tussen individuele populistische politici, partijen en ideologieën (Canovan, 1999; cf. Waisbord & Amado, 2017). Volgens Rooduijn & Pauwels (2011) is dit een reden waarom populisme zo lastig te definiëren is gebleken. Politieke actoren kunnen naar gelang de politieke context een andere invulling geven aan de identiteiten van het volk en de elite, en er bovendien een andere interpretatie van de wil van het volk op nahouden. In de Verenigde Staten worden bijvoorbeeld zowel de rechts-nationalistische president Trump als de democratisch-socialistische senator Bernie Sanders als populistische politici gezien, ondanks de evidente ideologische verschillen (New York Times Magazine, 2016). Als de opvattingen over bijvoorbeeld migratie, geloof en privacy per populistische actor verschillen, kan er dan wel gesproken worden van populisme als een ideologie? Zoals Demir (2020) het treffend verwoordt: “Taking populism as an ideology may lead to a mistaken belief that common ideological principles underlie various instances of populism which are organically dissimilar, extending from egalitarian trends in Latin America and in European countries such as Greece and Spain to extreme nationalist trends gaining popularity in many European countries and to the more pragmatic trends exemplified by the US and Turkish leaders”.

Om dit probleem op te lossen, wordt populisme tegenwoordig vaak als ‘thin ideology’ of dunne ideologie beschouwd. In tegenstelling tot ‘volwaardige’ ideologieën als liberalisme of socialisme (Rooduijn & Pauwels, 2011) biedt populisme als dunne ideologie geen volledige visie op de maatschappij (Canovan, 2002). In plaats daarvan biedt het een algemene, abstracte voorstelling van hoe de politiek en de maatschappij werken, bijvoorbeeld zoals in Muddes eerdergenoemde definitie. Afhankelijk van de issues die in een bepaalde maatschappij spelen, kunnen aan deze voorstellingen vervolgens meer concrete politieke ideeën worden toegevoegd (Reinemann et al., 2017), bijvoorbeeld door het te combineren met meer volwaardige ideologieën als socialisme of nationalisme (Ernst et al., 2019).

Populisme als taalgebruik

Een andere oplossing voor de grote ideologische diversiteit tussen als populistisch bestempelde politieke actoren, is om populisme te duiden en onderzoeken als een bepaald soort politiek taalgebruik. Hoewel de beschreven kenmerken van populistisch taalgebruik verschillen, lijkt er in een groot deel van de literatuur overeenstemming te bestaan over de fundamentele rol van drie kernpunten: verwijzingen naar het volk, kritiek op de elite en het buitensluiten van bevolkingsgroepen (Bracciale & Martella, 2017; Chilton, 2017; Cranmer, 2011; Ernst, 2019; Hawkins, 2009; Jagers & Walgrave, 2007; cf. Blassnig et al., 2019; Mudde, 2004; Müller, 2017; Reinemann et al., 2017; Rooduijn & Pauwels, 2011).⁷

⁷ De verwijzingen na ‘cf.’ betreffen artikelen waarin populisme in de eerste plaats niet als taalgebruik gehanteerd wordt, maar waarin wel een centrale rol toebedeeld wordt aan een of meer van deze drie kenmerken.

Deze drie kenmerken (die in deze scriptie beschouwd worden als de basis van populistisch taalgebruik)⁸ zouden grotendeels tot uitdrukking komen in het woordgebruik van politieke actoren. Volgens Chilton (2017) zouden de boodschappen die populistische actoren op de luisteraar willen overbrengen gevormd worden door ‘lexicale knoppen’ in te drukken, oftewel door woorden te noemen die dankzij hun lexicale ladingen conceptuele frames teweegbrengen bij de toehoorder.

In deze benadering is populisme dus geen ideologie, maar een manier om uitdrukking te geven aan standpunten, ongeacht de achtergelegen ideologie (Bracciale & Martella, 2017; Chilton, 2017; Cranmer, 2011; Hawkins, 2009; Jagers & Walgrave, 2007; Mayaffre & Scholz, 2017).⁹ Auteurs als Ernst (2019), Jagers & Walgrave (2007) en Reinemann et al. (2017) stellen dat populistisch taalgebruik gecombineerd kan worden met ideologieën uit het gehele politieke spectrum. Politieke actoren die ideologisch gezien van elkaar verschillen, kunnen zich middels populistisch taalgebruik op een overeenkomstige wijze uitdrukken, en daardoor allebei als populistisch beschouwd worden in het publieke debat.

Verschillende auteurs (Bracciale & Martella, 2017; Cranmer, 2011; Rooduijn & Pauwels, 2011; cf. van Leeuwen, 2015) zien populistisch taalgebruik bovendien niet als statische eigenschap van politieke actoren, maar als een contextgevoelig fenomeen. Het zou per communicatieve situatie verschillen in hoeverre een politieke actor ervan gebruikmaakt. Een politicus die betoogt dat een regering niet opkomt voor de belangen van de bevolking, zal bijvoorbeeld vaker naar het volk verwijzen dan een politicus die redevoert over een besluitvormingsprocedure (van Leeuwen, 2015).

Cranmer (2011) voegt een interessante nuance toe aan de hand van haar onderzoek naar populistisch taalgebruik in communicatie-uitingen van verschillende politieke partijen. Hieruit kwam inderdaad naar voren dat de hoeveelheid populistisch taalgebruik voor iedere onderzochte partij groeide in bepaalde communicatieve contexten, maar ook dat sommige partijen in die contexten een grotere toename in populistisch taalgebruik vertonen dan andere partijen. Hieruit volgt dat het per politieke actor kan verschillen in hoeverre een verschil van context een verschil in de hoeveelheid populistisch taalgebruik teweegbrengt.

Bracciale & Martella (2017) benoemen twee consequenties van deze eigenschap van populistisch taalgebruik: i) populistische actoren bezigen niet altijd populistisch taalgebruik, dit is afhankelijk van factoren zoals de context, het onderwerp in kwestie en het doel van de communicatie-uiting (in een deel van de door Bracciale & Martella onderzochte communicatie-uitingen van zogenaamde populistische actoren komt dan ook geheel geen populistisch taalgebruik voor), en; ii) populistisch taalgebruik hoeft geen reden te zijn om iemand als ‘populist’ te bestempelen. Ook politieke actoren die doorgaans niet als populistisch bekendstaan, zoals politici die door de media tot de politieke mainstream gerekend worden, kunnen wel degelijk populistisch taalgebruik inzetten als de context daarom vraagt. Dit wordt ondersteund door bevindingen in vergelijkend onderzoek van Rooduijn & Pauwels (2011) naar populistisch taalgebruik van verschillende politieke partijen. Hieruit blijkt dat ook mainstream partijen in bepaalde gevallen populistisch taalgebruik bezigen.

⁸ Andere in de literatuur benoemde kenmerken, zoals sterk leiderschap (Reinemann et al., 2017), een informele stijl (Jagers & Walgrave, 2007; Bracciale & Martella, 2017) en verwijzingen naar vroegere tijden die zogenaamd beter waren (Stoica, 2017), worden erkend als secundaire kenmerken van populistisch taalgebruik, maar spelen verder geen rol in het onderzoek in deze scriptie.

⁹ Binnen deze stroming is populisme onder andere gedefinieerd als een ‘mode of discourse’ (Chilton, 2017; Hawkins, 2009; Mayaffre & Scholz, 2017) en als ‘political communication style’ (Bracciale & Martella, 2017; Cranmer, 2011; Jagers & Walgrave, 2007). Deze min of meer overeenkomstige termen worden in deze scriptie samengetrokken in de vertaling ‘populistisch taalgebruik’.

Hawkins (2009) stelt dat wanneer een spreker populistisch taalgebruik bezigt diegene vrijwel zeker ook gelooft in de inhoud die het representeert, maar die gedachte wordt in deze scriptie niet aangehouden. Hawkins beargumenteert namelijk dat populistisch taalgebruik dusdanig ‘opruierend en [...] doordrenkt met een radicale notie van democratie’ is, dat niemand het consequent zou kunnen (of willen) veinzen. Dit argument vervalt echter wanneer populistisch taalgebruik, zoals beargumenteerd, niet als consequente eigenschap van politieke actoren wordt gezien, maar als een communicatieve strategie die naar gelang de context kan worden ingezet.¹⁰ Opmerkelijk genoeg wordt deze gedachtegang ondersteund door bevindingen in het artikel van Hawkins (2009) zelf. In de onderzochte speeches van Latijns-Amerikaanse ‘populistische’ politici blijkt namelijk significant meer populistisch taalgebruik voor te komen in ‘beroemde’ speeches en campagnespeeches dan in internationale speeches en in speeches bij lintenknipgelegenheden. Ook hieruit blijkt dat de mate van populistisch taalgebruik geen statische eigenschap is.

Benadering in deze scriptie

Ook wanneer populisme als dunne ideologie gezien wordt, komt deze dunne ideologie naar voren in het taalgebruik van een politieke actor (Aalberg & de Vreese, 2017; Bracciale & Martella, 2017; Hawkins, 2009; Ernst, 2019). Immers, de politieke standpunten van een actor kunnen enkel onderzocht worden wanneer de actor de standpunten daadwerkelijk benoemt, en daarvoor is een communicatieve uiting nodig. Dat betekent dat communicatieve uitingen, voor beide theoretische benaderingen, de enige bron vormen voor empirisch bewijsmateriaal.¹¹

Er zijn dan ook auteurs die ideologie en taalgebruik actief aan elkaar verbinden, door te stellen dat populistisch taalgebruik uit twee aspecten bestaat: vorm en inhoud (Bracciale & Martella, 2017; Ernst et al., 2019). In deze optelsom zou (dunne) populistische ideologie de inhoud vormen die samen met de vorm (stijl en woordkeuze) aan de basis ligt van populistisch taalgebruik. (Blassnig et al. 2019; Ernst 2019). Bovendien worden de drie voornaamste kenmerken van populistisch taalgebruik (verwijzingen naar het volk, anti-elitarisme en buitensluiting) tevens geopperd in artikelen die populisme als dunne ideologie benaderen (e.g. Ernst et al, 2019; Reinemann et al., 2017; Rooduijn & Pauwels, 2011).

Dit alles doet vermoeden dat auteurs met hun verschillende benamingen een theoretisch nuanceverschil willen maken, maar dat dit weinig implicaties heeft voor hun onderzoek. Hoewel auteurs met verschillende woorden hetzelfde fenomeen ‘populisme’ duiden (als dunne ideologie of als taalgebruik), lijken de empirische benaderingen die hieruit voortkomen in veel gevallen niet zozeer van elkaar verschillen. Verschillende auteurs stellen dan ook dat deze benaderingen elkaar niet uit hoeven te sluiten (Blassnig et al., 2019; Engesser, Fazwi, & Larsson, 2017; Ernst, 2019).

In deze scriptie wordt ervan uitgegaan dat aan de besproken benaderingen een gelijksoortige interpretatie ten grondslag ligt van de manier waarop populisme onderzocht kan worden; aan de hand van kenmerken in het taalgebruik van de spreker, dat zich manifesteert in politieke communicatieve uitingen. Omdat in deze scriptie aan de hand van het taalgebruik in speeches van Greta Thunberg onderzoek gedaan wordt naar de aanwezigheid van populistische kenmerken (en haar achterliggende politieke standpunten hierbij slechts in zeer beperkte mate een rol spelen), wordt er in deze scriptie uitgegaan van een benadering van populisme als taalgebruik.

¹⁰ Dat betekent overigens niet dat wanneer een politieke actor zich tot op zekere hoogte populistisch uitlaat, diegene zich niet tot op die hoogte kan vinden in de gebruikte verwoordingen. Dit is evengoed mogelijk, zij het niet noodzakelijk.

¹¹ De enige andere denkbare bron zou beleid kunnen zijn, maar daarvoor moet een politieke actor zich in een machtspositie bevinden. Dit is dus geen optie voor onderzoek naar Greta Thunberg.

2.3. Kenmerken van populistisch taalgebruik

Om te verhelderen hoe de bovengenoemde kenmerken (verwijzingen naar het volk, anti-elitarisme en buitensluiting) vorm geven aan populistisch taalgebruik, worden deze in de volgende paragrafen een voor een besproken. Daarna volgt een bespreking van hoe deze kenmerken zich onderling tot elkaar verhouden.

Verwijzingen naar het volk

Van de bovengenoemde kenmerken van populistisch taalgebruik worden in de literatuur de verwijzingen naar het volk vrijwel consequent genoemd. Volgens verschillende auteurs (Jagers & Walgrave, 2007; Reinemann et al., 2017; Rooduijn & Pauwels, 2011) vormt het zelfs de essentiële kern van populistisch taalgebruik. Zonder verwijzingen naar het volk, zou er geen sprake kunnen zijn van populistisch taalgebruik in bredere zin. Om die reden wordt dit kenmerk ook door Jagers & Walgrave (2007) gebruikt als preselectie voor populistisch taalgebruik, voordat de andere twee kenmerken worden onderzocht.

Met verwijzingen naar het volk wordt bedoeld dat een politieke actor in diens taalgebruik nabijheid tot het volk uitdraagt (Cranmer, 2011; Jagers & Walgrave, 2007), zich als diens voorvechter presenteert (Stoica, 2017; Wodak 2017), en/of claimt de wil van het volk te vertegenwoordigen (Blassnig et al., 2019; Taggart, 2000). Dat doet de politieke actor door in het taalgebruik termen op te nemen die op zeer algemene wijze refereren aan dat volk. Jagers & Walgrave (2007) stellen dat iedere verwijzing naar het volk (als geheel) als effect heeft dat het nabijheid tot het volk uitdrukt. Een Engels-sprekend politicus kan bijvoorbeeld termen als *people*, *voters*, *taxpayers*, *civilians* of *public* aanhalen, vaak in combinatie met het bepaalde lidwoord *the* (*the people*, *the voter*, etc.) om uniformiteit uit te drukken. Zodoende wordt er in populistisch taalgebruik gesuggereerd dat er sprake is van een homogeen volk, moreel zuiver en verenigd in gedeelde waardes en overtuigingen (Bracciale & Martella, 2017; Cranmer, 2011; Jagers & Walgrave, 2007; cf. Abts & Rummens, 2007; Canovan, 1999; Mudde, 2004; Müller, 2017; Taggart, 2000).¹² Zo wordt met populistische taalgebruik automatisch geïmpliceerd dat mensen met andere opvattingen en identiteitskenmerken automatisch niet tot het echte 'volk' behoren.

Maar wie er nu eigenlijk wel deel uitmaken van dit volk, wordt in populistisch taalgebruik vaak in het midden gelaten (Abts & Rummens, 2007). Deze ambiguïteit heeft als gevolg dat er in de literatuur uiteenlopende opvattingen bestaan over wat politieke actoren bedoelen als ze ernaar refereren. Sommige auteurs verbinden het begrip aan een territorium, bijvoorbeeld de grenzen van een natiestaat (Mudde, 2004). Anderen stellen dat 'het volk' in verschillende situaties verschillende betekenissen kan hebben (Mudde, 2004; Rooduijn & Pauwels, 2011). Volgens Abts & Rummens (2007) is het zogenaamde volk onder andere te herkennen aan haar numerieke meerderheid binnen een maatschappij.

In de kern komt het er waarschijnlijk op neer dat de betekenis van 'het volk' impliciet gelaten wordt omdat het onmogelijk te definiëren is (cf. Jagers & Walgrave, 2007). In populistisch taalgebruik wordt er voorbijgegaan aan het feit dat samenlevingen in de regel pluriform zijn, en dat burgers verschillende achtergronden, geloofsovertuigingen en politieke standpunten hebben (Müller, 2017). Daarin bestaat niet zoiets als een uniform geheel van gelijkgestemde burgers. Hawkins (2009) spreekt

¹² De verwijzingen na 'cf.' betreffen artikelen waarin populisme in de eerste plaats niet als taalgebruik gehanteerd wordt, maar waarin wel gesproken wordt van een homogeen volk.

daarom ook wel van een ‘imaginaire gemeenschap’, en Müller (2017) van een ‘fictief’ volk. Een politieke actor spreekt in werkelijkheid niet voor het gehele volk, maar suggereert met populistisch taalgebruik van wel.

Volgens Chilton (2017) is het echter te voorbarig om daardoor ook te veronderstellen dat verwijzingen naar ‘het volk’ geen betekenis dragen, aangezien de term wel degelijk iets teweegbrengt bij het luisterend publiek (Chilton, 2017; Abts & Rummens, 2007). Communicatieve verwijzingen naar ‘het volk’ zouden fungeren als ‘lexicale knop’, die bij toehoorders een mentaal beeld oproept dat aansluit bij deze homogene interpretatie van de samenleving (Abts & Rummens, 2007; Chilton, 2017). Dat ‘het volk’ daarbij ongedefinieerd wordt gelaten, maakt bovendien dat sprekers de term juist optimaal kunnen benutten. Deze ambiguïteit laat immers vrije interpretatie toe, waardoor zo veel mogelijk mensen met verschillende achtergronden of denkbeelden zich onder één vlag kunnen verenigen (Chilton, 2017).

Dat het volk zich lastig laat definiëren, kan in populistisch taalgebruik opgelost worden aan de hand van tegenstellingen. Om enige vorm te geven aan het concept van een verenigd volk, wordt er een contrast geschilderd met groepen die overduidelijk niet tot het volk behoren, namelijk de elite en bepaalde buitengesloten bevolkingsgroepen. Het uitdrukking van deze contrasten geeft vorm aan de overige twee kenmerken van populistisch taalgebruik (Jagers & Walgrave, 2007).

Anti-elitarisme

Anti-elitarisme verwezenlijkt een verticaal contrast tussen twee veronderstelde groepen, de elite en het volk, en benadrukt de afstand hiertussen (Jagers & Walgrave, 2007).¹³ De goede, onschuldige, hardwerkende bevolking zou te lijden hebben onder de heerschappij van deze zogenaamde elite, die wordt afgeschilderd als een groep die corrupt, geprivilegieerd, onbetrouwbaar, almachtig en soms zelfs crimineel of kwaadaardig is (Abts & Rummens, 2007; Ernst et al., 2019; Hawkins, 2009; Jagers & Walgrave, 2007; Mudde, 2004; Rooduijn & Pauwels, 2011; Wodak 2017). De politieke elite zou moedwillig of onbewust het contact met het volk zijn verloren, niet luisteren naar de gewone man en de zogenaamde wil van het volk in de wind slaan (Ernst et al., 2019).

Anti-elitarisme vindt uitdrukking in verwijzingen naar groepen die verondersteld worden tot de elite te horen, in combinatie met een kritiekpunt. Politieke actoren kunnen ieder zelf, afhankelijk van het politieke speelveld, bepalen wie zij tot deze categorie rekenen, of dit juist zo veel mogelijk in het midden laten zodat luisteraars hier zelf invulling aan kan geven. Veelgenoemde groepen zijn onder andere journalisten, intellectuelen, hogeropgeleiden, docenten, rijkelui, stadsbewoners, industrieën of ngo’s (cf. Bracciale & Martella, 2007). Net als bij de verwijzingen naar het volk, worden groepen die tot de elite behoren vaak als homogene eenheid neergezet (Jagers & Walgrave, 2007).

Door de legitimiteit van de heersende elite in kwestie te trekken, kunnen politieke actoren met hun taalgebruik burgers bereiken die zich door de elite in de steek gelaten voelen (Reinemann et al., 2017, Wodak; 2017). Binnen dit kader kunnen ze zichzelf opwerpen als iemand die het volk tegen de elite beschermt (Wodak, 2017). Ze presenteren zichzelf als ware voorvechters van de (directe) democratie, aangezien zij populaire meningen verkondigen die volgens hen genegeerd worden door de media en de politieke elite (Canovan, 1999). Ze stellen dat de soevereiniteit van het volk wordt ingeperkt door de politieke elite, en dat deze hersteld moet worden door de macht terug te geven aan het volk (Abts & Rummens, 2007; Bracciale & Martella, 2017; Ernst, 2019).

¹³ Dit ‘verticale contrast’ verwijst naar de posities die deze groepen conceptueel gezien ten opzichte van elkaar innemen. De elite staat als het ware ‘boven’ het volk.

Buitensluiting

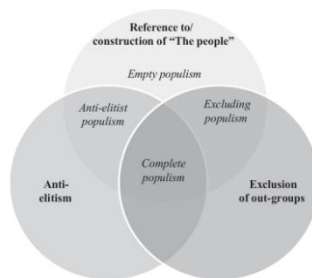
Buitensluiting verwezenlijkt in populistisch taalgebruik een horizontaal contrast tussen het zogenaamde volk en bevolkingsgroepen die verondersteld worden niet daartoe te behoren (Jagers & Walgrave, 2007).¹⁴ Hawkins (2009) merkt op dat politieke actoren die bekendstaan om hun populistische taalgebruik, doorgaans impliceren minder waarde te hechten aan de rechten van dergelijke bevolkingsgroepen, dan aan de rechten van 'het volk'. Er wordt vaak gesuggereerd dat de rechten van minderheden geschaad mogen worden als de uitvoering van de wil van het volk dat vereist (Hawkins, 2009).

Net als bij het anti-elitarisme kunnen er per populistisch narratief verschillende groepen worden gestigmatiseerd. Hierbij kan gedacht worden aan minderheden, allochtonen, criminelen, terroristen, andersgezinden, (on)gelovigen, bijstandsgerechtigden of mensen met een bepaalde seksuele voorkeur. Deze groepen zouden zich binnen de maatschappij bevinden en deze van binnenuit bedreigen, zonder echt deel uit te maken van het verenigde 'volk' waarnaar in populistisch taalgebruik wordt verwezen (Jagers & Walgrave, 2007).¹⁵ Buitensluiting uit zich in verwijzingen naar bevolkingsgroepen, in combinatie met een negatief waardeoordeel (Jagers & Walgrave, 2007).

Wisselwerking tussen het volk, anti-elitarisme en buitensluiting

Zoals reeds benoemd in de voorgaande paragrafen, berusten de conceptuele relaties tussen het volk en de elite enerzijds, en tussen het volk en buitengesloten groepen anderzijds, op tegenstellingen. Het contrast met deze *outgroups* geeft vorm aan het anderzijds lastig te definiëren begrip 'volk' (Reinemann et al., 2017).

Volgens Jagers & Walgrave (2007) kan men op basis van verschillende combinaties van deze kenmerken verschillende soorten populistisch taalgebruik onderscheiden, namelijk 'leeg populisme', 'anti-elitair populisme', 'buitensluitend populisme' en 'volledig populisme'.¹⁶ Deze zijn weergegeven in figuur 1:

Figuur 1: verschillende soorten populistisch taalgebruik als combinaties van kenmerken (Reinemann et al., 2017, gebaseerd op Jagers & Walgrave, 2007)

¹⁴ Dit 'horizontale contrast' verwijst naar de posities die deze bevolkingsgroepen innemen ten opzicht van het volk. In tegenstelling tot de elite bevinden deze groepen zich conceptueel gezien niet 'boven' het volk, maar 'naast' het volk.

¹⁵ Dit in tegenstelling tot zogenaamde externe vijanden, zoals bijvoorbeeld de bevolking of regering van een ander land, die het volk van buitenaf zouden bedreigen. Hoewel er aanwijzingen zijn dat dergelijke groepen een rol spelen in populistisch taalgebruik, worden deze niet tot de drie voornaamste kenmerken daarvan gerekend.

¹⁶ Vertaald vanuit het Engels. De originele termen zijn: 'empty populism', 'anti-elitist populism', 'excluding populism' en 'complete populism' (Jagers & Walgrave, 2007).

In 'leeg populisme' wordt enkel naar het volk als uniforme eenheid verwezen, maar spelen anti-elitarisme en buitensluiting geen (grote) rol. Leeg populisme zou voornamelijk voorkomen bij actors uit de politieke mainstream. (Reinemann et al., 2017). Volgens Jagers & Walgrave (2007) vertoont iedere politieke actor wel eens leeg populistisch taalgebruik, om met verwijzingen naar het volk stemmers (of volgelingen) aan te trekken. Tegenover leeg populisme staan de drie overige types, die populistisch taalgebruik 'in bredere zin' vertegenwoordigen. In 'anti-elitair populisme' worden verwijzingen naar het volk gecombineerd met kritiek op de elite, maar niet met buitensluitende opmerkingen. Volgens Reinemann et al. (2017) zou dit voornamelijk voorkomen bij linkse politieke actoren, voor wie het buitensluiten van bevolkingsgroepen gewoonlijk geen rol zou spelen (Jagers & Walgrave, 2007; Reinemann et al., 2017). Andere auteurs verzetten zich hiertegen en stellen dat het ook bij linkse politieke partijen kan voorkomen (Sanders et al., 2017). In 'buitensluitend populisme' worden verwijzingen naar het volk gecombineerd met buitensluiting van bepaalde bevolkingsgroepen, maar niet met anti-elitarisme. In 'volledig populisme', ten slotte, worden alle drie van de voornaamste kenmerken van populisme met elkaar gecombineerd. Buitensluitend en volledig populisme zouden volgens Reinemann et al. (2017) vooral typerend zijn voor rechts populisme (cf. Blassnig et al., 2019; Rooduijn, 2014a).¹⁷

Zoals benoemd vormen verwijzingen naar het volk de noodzakelijke kern voor populistisch taalgebruik, waardoor populistische stromingen waarin anti-elitarisme of buitensluiting een rol spelen maar verwijzingen naar het volk niet, in principe niet mogelijk worden geacht (Jagers & Walgrave, 2007; cf. Reinemann et al., 2017).

2.4. Populistisch taalgebruik bij Greta Thunberg

Uitgaande van de besproken literatuur zijn er verschillende redenen om te verwachten dat het taalgebruik van Greta Thunberg populistische kenmerken vertoont. Zo lenen haar inhoudelijke politieke standpunten zich uitstekend voor populistisch taalgebruik. Volgens het Green European Journal (2019) kunnen het behoud van de natuur en het tegengaan van klimaatverandering gezien worden als een recht van het volk, dat momenteel niet (genoeg) gewaarborgd wordt door de politieke en economische elite. Deze elite kan ervan worden beschuldigd dat het omwille van economisch gewin doorgaat met vervuilen en nakomt klimaatdoelstellingen te bereiken.¹⁸

Er zijn, voorafgaand aan de analyse in dit onderzoek, inderdaad empirische aanwijzingen dat Greta Thunberg op deze thema's inspeelt. Zo bemerkt Valivov (2019), in onderzoek naar communicatieve frames in speeches van Greta Thunberg, dat deze een situatie schetst waarin jongere generaties het slachtoffer zijn van een tekortschietende politieke elite. Daarnaast zou de klimaatactiviste volgens Valivov stellen dat de macht uiteindelijk aan het volk toebehoort en dat het aan jonge mensen is om voor hun toekomst te vechten zolang politici dit nalaten. Dit suggereert dat Greta Thunberg in ieder geval twee kenmerken van populistisch taalgebruik vertoont (de vraag blijft in hoeverre ze dit doet, op welke manier, en of ze ook buitensluitend taalgebruik vertoont).

¹⁷ De resultaten van Jagers & Walgrave (2007) (en vervolgonderzoek) leveren enkel bewijs op voor het bestaan van leeg en volledig populisme, waardoor anti-elitair en buitensluitend populisme voorlopig theoretische concepten vormen. De auteurs geloven echter wel degelijk dat deze types mogelijk zijn.

¹⁸ Daarnaast benoemt Pels (2012) dat, wanneer mensen zich aangesproken voelen door populistisch taalgebruik, het vaak zo is dat zij daarin een antwoord zien op een angst die bij hen speelt. Onder de mogelijke oorzaken van deze angstige gevoelens, noemt Pels (2012) de angst voor een veranderend klimaat.

Een andere, meer indirecte aanwijzing voor populistisch taalgebruik is dat Thunberg zeer succesvol is gebleken in het creëren van politieke mobilisatie – een taak waarvoor populistisch taalgebruik zich leent. Dit is in het bijzonder het geval voor de politieke organisatievorm waarbinnen zij zich begeeft, een activistische beweging. Dergelijke bewegingen leunen voor mobilisatie namelijk grotendeels op gevoelens van onderlinge eenheid (Murray, 2020). Deze gevoelens kunnen gecreëerd worden door met populistisch taalgebruik naar een moreel verenigd volk te verwijzen, alsmede door tegenstellingen met de elite en buitengesloten groepen te schetsen.

Bovendien blijkt uit onderzoek van Ernst et al. (2019) dat politieke partijen relatief meer populistisch taalgebruik vertonen wanneer zij een nieuwe actor zijn op het politieke speelveld en/of wanneer zij de rol van oppositiepartij aannemen (cf. Jagers & Walgrave, 2007). Hoewel deze resultaten voortkwamen uit onderzoek naar politieke partijen, is er geen reden om aan te nemen dat ze niet ook voor andersoortige politieke actoren gelden. Aangezien Greta Thunberg (en *Fridays For Future*) een relatief nieuwe politieke actor is en bovendien een oppositionele rol (tegenover de autoriteiten) vervult, lijkt populistisch taalgebruik aannemelijk.

Uitgaande van de benadering van Jagers & Walgrave (2007), en op basis van de hierboven besproken aanwijzingen, kan verwacht worden dat Greta Thunberg zich wat haar taalgebruik betreft in het kwadrant van anti-elitair populisme zal bevinden. Zij zal zich negatief uitlaten over de in haar ogen tekortschietende elite, maar waarschijnlijk geen bevolkingsgroepen buitensluiten. Klimaatverandering heeft immers voor iedereen gevolgen.

3. Methodologie

3.1 Corpus

Empirisch onderzoek naar populistisch taalgebruik vereist een corpus aan communicatieve uitingen dat kan worden onderzocht (Jagers & Walgrave, 2007). In deze scriptie wordt onderzocht in hoeverre kenmerken van populistisch taalgebruik voorkomen in speeches van Greta Thunberg. Het corpus bestaat uit vijftien speeches van Greta Thunberg (zie bijlage 1). Er is voor de samenstelling van het corpus uitgegaan van reeds bestaande transcripten, afkomstig van het internet. Hoewel de speeches daardoor min of meer willekeurig geselecteerd zijn op basis van beschikbaarheid, omvat het hieruit voortgekomen corpus een groot deel van Thunbergs publieke optredens (cf. Murray, 2020; Valivov, 2019). De transcripten zijn nagelopen aan de hand van het corresponderende beeldmateriaal (zie bijlage 1), om te bevestigen dat het om waarheidsgetrouwe transcripten gaat.¹⁹ Waar nodig zijn aanpassingen gedaan in de transcripten.

De speeches werden voorgedragen in verschillende contexten: vijf keer bij protestacties, negen keer tegenover politieke bijeenkomsten, en eenmaal via een video op Facebook. De verwachting is dat deze veelzijdigheid aan omstandigheden een zo volledig mogelijk beeld oplevert van Greta Thunbergs taalgebruik. Wat de speeches voor een groot deel gemeen hebben, is dat ze ieder een breed, internationaal publiek hebben bereikt. Dat betekent dat Greta Thunberg de speeches voorbereid moet hebben met de gedachte dat deze veel gehoor zouden vinden, wat de verwachting wekt dat deze haar politieke taalgebruik zo accuraat mogelijk belichamen.

¹⁹ Met uitzondering van speech 8, de facebookspeech, waarvan geen beeldmateriaal (meer) beschikbaar lijkt te zijn.

In het geval van Greta Thunberg mag tevens verwacht worden, op basis van de eerder besproken kenmerken van haar activisme, dat de speeches geschreven zijn met onder andere de volgende twee doelen: het mobiliseren van mensen voor protestacties, en het creëren van draagvlak voor onvrede tegenover de elite. Populistisch taalgebruik leent zich voor beide doelen (Jagers & Walgrave, 2007). Daarom wordt aangenomen dat, als Greta Thunberg in bepaalde contexten populistisch taalgebruik bezigt, dit in ieder geval naar voren komt in haar speeches. Zodoende lenen speeches zich uitstekend voor onderzoek naar het al dan niet voorkomen van populistisch taalgebruik in communicatieve uitingen van Greta Thunberg.

3.2 Empirische methode

Blassnig (2017) stelt dat een gecombineerde kwantitatieve en kwalitatieve analyse van toegevoegde waarde kan zijn voor onderzoek naar populisme²⁰. Kwantitatief onderzoek kan namelijk helpen bij het beschrijven van wat zich voordoet, terwijl kwalitatief onderzoek kan helpen bij het doorgronden ervan (cf. Blassnig et al., 2017). Daarom wordt er in deze scriptie gebruikgemaakt van een dergelijke gecombineerde methode. Er wordt zowel beschreven in hoeverre er kenmerken van populistisch taalgebruik voorkomen in speeches van Greta Thunberg, als op welke manier ze dit doet. Waar de uitwerking van de kwalitatieve methode zich zal ontvouwen in het resultatenhoofdstuk, behoeft de kwantitatieve methode enige toelichting.

Kwantitatieve methode

In de kwantitatieve analyse wordt, grotendeels naar voorbeeld van Jagers & Walgrave (2007), onderzocht in hoeverre de onderzochte drie kenmerken van populisme (dus verwijzingen naar het volk, anti-elitarisme en buitensluiting) voorkomen in de speeches van Greta Thunberg. Het onderzoek van Jagers & Walgrave (2007) geldt als een van de eerste voorbeelden van onderzoek waarin populisme (als taalgebruik) empirisch meetbaar is gemaakt. Sindsdien heeft dit onderzoek ter inspiratie gediend voor uiteenlopende, soortgelijke onderzoeken (e.g. Cranmer, 2011; Rooduijn & Pauwels, 2011; Sanders et al., 2017). Om deze reden wordt in deze scriptie aangenomen dat de methodologie van Jagers & Walgrave (2007) werkbaar, repliceerbaar en betrouwbaar is gebleken. Bovendien worden met deze methode juist die kenmerken gemeten, die in deze scriptie als de drie belangrijkste kenmerken van populistisch taalgebruik worden gehanteerd.

Met hun kwantitatieve methode analyseren Jagers & Walgrave het taalgebruik in tv-spotjes van verschillende Belgische politieke partijen. Zo tonen ze aan dat het taalgebruik van de partij Vlaams Blok (dikwijls getypeerd als rechts-populistisch) in hoge mate doorspekt is van populisme, in tegenstelling tot de andere onderzochte partijen (dikwijls getypeerd als behorend tot de politieke mainstream). Zodoende werd een onderscheid aangetoond tussen Vlaams Blok, dat een aantoonbaar populistische stijl heeft, en andere partijen, die dat niet hebben.

De methode van Jagers & Walgrave (2007) berust op vergelijkend onderzoek. Het is echter lastig om de speeches van Greta Thunberg te vergelijken met andere speeches uit het groene politieke vlak, zonder daarbij over te gaan op een zeer breed vergelijkend onderzoek en het eigenlijk onderwerp,

²⁰ Hoewel Blassnig (2017) voor dit artikel het gebruik van drogredenen onderzoekt in de argumentatie van politici die in het publieke debat als populistisch gezien worden, wordt er in deze scriptie vanuit gegaan dat deze gedachtegang evenzeer van toepassing kan zijn op onderzoek naar populistisch taalgebruik.

Greta Thunberg, uit het oog te verliezen. Zodoende is ervoor gekozen de kwantitatieve resultaten, voor zover mogelijk, te vergelijken met die van Jagers & Walgrave (2007). Zo wordt het noodzakelijke comparatieve element toegevoegd aan de analyse en kan geduid worden in hoeverre Greta Thunbergs taalgebruik te beoordelen is als zijnde populistisch (in ieder geval ten opzichte van deze partijen waarmee het vergeleken wordt).

Haalbaarheid van de vergelijking

Om de hierboven besproken vergelijking mogelijk te maken, moet worden opgelost dat het onderzochte corpus in deze scriptie in twee opzichten verschilt van die van Jagers & Walgrave (2007). De corpora verschillen namelijk qua genre en qua soort politieke actor.

Eerst wordt het genreverschil besproken. Zoals benoemd onderzoeken Jagers & Walgrave tv-spotjes van verschillende Belgische politieke partijen (tussen 1999 en 2001). Het gaat om een groot aantal fragmenten met een korte inhoud.²¹ Het corpus dat in deze scriptie wordt onderzocht, bestaat juist uit een beperkt aantal speeches met een wat langere duur. De duur van de onderzochte eenheden verschilt dus, hetgeen een complicatie oplevert voor de analyse. Echter, zoals later in dit hoofdstuk wordt betoogd, kan dit worden opgelost door de uitkomsten voor beide onderzoeken om te rekenen naar een alternatieve relatieve maat.

Wat het genreverschil betreft moet tevens aandacht besteed worden aan de invloed hiervan op de verwoording van de boodschap. Deze is waarschijnlijk minimaal. Voor Jagers & Walgrave zijn enkele argumenten om tv-spotjes te onderzoeken dat het gaat om directe, door niemand aangepaste communicatie van politieke partijen naar de kiezer, dat er in elk van de onderzochte spotjes slechts één politieke actor aan het woord is, en dat de inhoud van tevoren en doelbewust is bedacht. De speeches van Greta Thunberg voldoen aan dezelfde vereisten.

Speeches zijn net als tv-spotjes voorbereide communicatie-uitingen. Hoewel de spreker bij het voordragen van de speech tot op zekere hoogte kan afwijken van de voorbereide tekst, zal de inhoud over het algemeen grotendeels overeenkomen met dat wat op voorhand is bedacht. Dat betekent dat talige elementen die kenmerkend zijn voor populistisch taalgebruik, grotendeels met voorbedachte rade in de speech zijn opgenomen, met het doel deze onderdeel te laten zijn van de op het publiek over te brengen boodschap. Daarnaast nemen speeches per definitie de vorm aan van een monoloog en bevatten ze niet of nauwelijks interactie met het publiek of een andere politieke actor. Daardoor beperkt de data zich tot de inbreng van één politieke actor. Bovendien gaat het bij speeches om directe communicatie, waarbij de inhoud zonder tussenkomst of beïnvloeding van een poortwachter gecommuniceerd wordt richting het publiek (cf. Jagers & Walgrave, 2007).

Ook dienen de beide genres een vergelijkbaar doel. Speeches zijn net als de tv-spotjes van een retorische aard, in de zin dat ze voorbereid zijn met het doel een reactie teweeg te brengen bij het publiek. Zowel de tv-spotjes van politieke partijen als de speeches van Greta Thunberg dienen voor politieke mobilisatie en beïnvloeding op ideologisch gebied. Dat Greta Thunberg actievoerders in be-

²¹ Jagers & Walgrave (2007) maakten een preselectie door te zoeken naar kortere 'leeg populistische' fragmenten (dus met verwijzingen naar het volk) uit het totaal aan onderzochte tv-spotjes (elk tien minuten). De auteurs trokken de grenzen van de fragmenten op basis van context. Het is niet mogelijk deze aanpak toe te passen op het corpus in deze scriptie. Dit is een van de redenen om met een aangepaste methode te werken, zoals zal worden uitgelegd.

weging brengt en de politieke partijen kiezers aanspreken, maakt in principe niet uit (Jagers & Walgrave, 2007). Om deze en de hierboven besproken redenen wordt het genreverschil tussen beide corpora als minimaal en daardoor niet-probleematisch beschouwd.²²

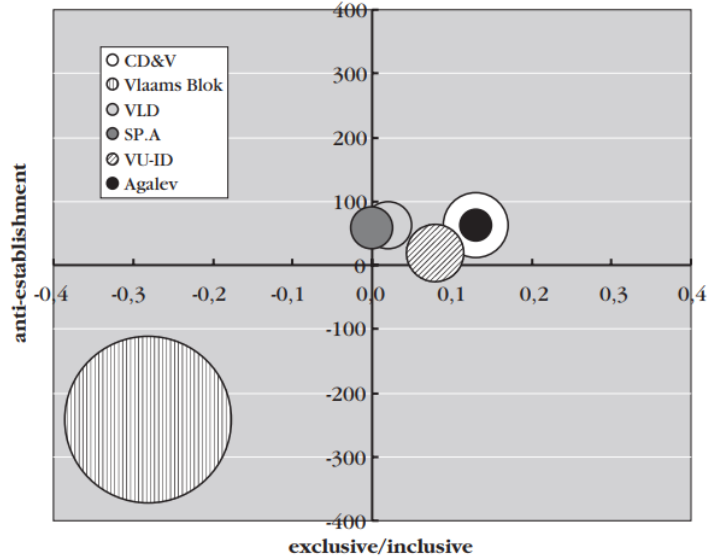
Naast het verschil in genre, bestaat er tussen de corpora een verschil in het soort politieke actor. De door Jagers & Walgrave (2007) onderzochte communicatie-uitingen komen van Belgische politieke partijen, terwijl de in deze scriptie onderzochte communicatie-uitingen van het boegbeeld van een groene protestbeweging komen. Deze politieke actoren nemen dus verschillende posities in op het politieke speelveld, maar dat maakt voor de vergelijking niet uit. Rooduijn & Pauwels (2011) stellen dat zolang een zelfde methode gebruikt wordt, populistisch taalgebruik gemeten en vergeleken kan worden bij verschillende politieke actoren, ongeacht individuele verschillen in bijvoorbeeld ideologie of politieke rol. Ook Jagers & Walgrave (2007) zelf stellen dat hun methode niet alleen toepasbaar is op politieke partijen, maar evengoed op andere op politieke actoren.²³ Hoewel de auteurs in het midden laten of deze uiteenlopende politieke actoren dan ook onderling te vergelijken zijn (of alleen binnen hun eigen groep) wordt in deze scriptie aangehouden dat dit wel degelijk het geval is. Populistisch taalgebruik bestaat in iedere situatie immers uit dezelfde drie kenmerken. Wanneer een politieke actor deze in hoge of juist lage mate vertoont, heeft dat gelijksoortige implicaties voor waar de politieke actor zich bevindt in de vier kwadranten van Jagers & Walgrave (2007). Bijvoorbeeld: als Greta Thunberg zich bevindt in een kwadrant dat in het onderzoek van Jagers & Walgrave beoordeeld wordt als zijnde een indicatie van populistisch taalgebruik in bredere zin, dan geldt die beoordeling ook voor Greta Thunberg.

Uitwerking van de kwantitatieve methode

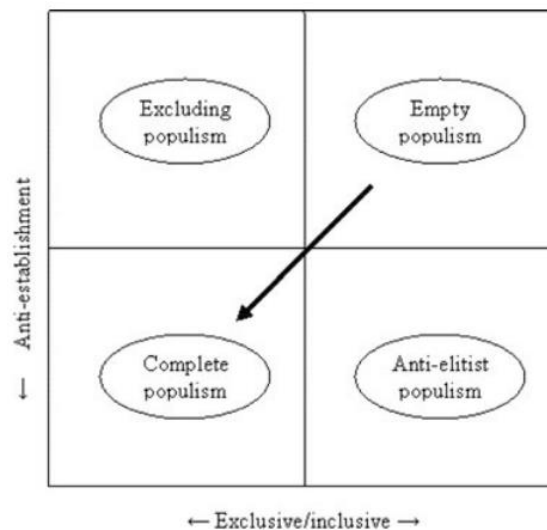
Met de methodologie van Jagers & Walgrave (2007) kan populistisch taalgebruik gemeten worden aan de hand van talige uitingen van de besproken drie kenmerken. Zoals uiteengezet in het theoretisch kader maken de onderlinge combinaties van deze kenmerken vier soorten populisme mogelijk: leeg populisme (volk), anti-elitair populisme (volk + anti-elitarisme), buitensluitend populisme (volk + buitensluiting) en volledig populisme (volk + anti-elitarisme + buitensluiting). De methodologie van Jagers & Walgrave (2007) levert concrete metingen op, aan de hand waarvan het onderzochte politieke taalgebruik ingedeeld kan worden in een van deze vier kwadranten, zoals in figuur 2 (en figuur 3 ter duiding).

²² Dat wil zeggen: wat de inhoud en het doel betreft, twee elementen die van belang zijn voor de analyse. Qua duur, medium en visuele stijkenmerken verschillen de speeches wel degelijk, maar deze verschillen worden opgelost in de vergelijking.

²³ Als voorbeelden noemen Jagers & Walgrave (2007) individuele politici, journalisten en tv-presentatoren. Als de auteurs stellen dat dergelijk uiteenlopende actoren onderzocht kunnen worden aan de hand van hun methode, is er geen reden om aan te nemen dat dat niet voor het boegbeeld van een protestbeweging zou kunnen gelden.

Figuur 2: de resultaten uit het onderzoek van Jagers & Walgrave (2007)

Figuur 3: verschillende soorten populistisch taalgebruik verdeeld over vier kwadranten, die corresponderen met de kwadranten in figuur 2 (Jagers & Walgrave, 2007).

Hoewel alle partijen in het onderzoek van Jagers & Walgrave (2007) zich ofwel in het kwadrant van leeg populisme, ofwel in het kwadrant van volledig populisme bevinden, beargumenteren de auteurs dat het theoretisch gezien mogelijk moet zijn dat een politieke actor zich bevindt in het kwadrant van anti-elitair populisme of buitensluitend populisme.

Meting van verwijzingen naar het volk

Jagers & Walgrave (2007) beargumenteren dat er zonder leeg populisme geen sprake kan zijn van populistisch taalgebruik in bredere zin. Om die reden gebruiken ze verwijzingen naar het volk als preselectie voor populistisch taalgebruik. Politieke actoren kunnen naar het volk verwijzen door woorden te gebruiken als *people*, *public*, *citizen(s)*, *voter(s)*, *taxpayer(s)*, *resident(s)*, *consumer(s)* en *population*

(Jagers & Walgrave, 2007; cf. van Leeuwen, 2015). Vaak zal aan dergelijke termen het bepalend lidwoord *the* voorafgaan, hetgeen de term een meer homogene bijklank geeft (Jagers & Walgrave, 2007). Overigens is, bij de selectie van verwijzingen voor de kwantitatieve analyse, de inhoud bepalender dan de precieze verwoording (Jagers & Walgrave, 2007).²⁴ Er wordt dus gezocht naar alle termen die op een gelijksoortige manier uitdrukking geven aan een verondersteld, homogeen volk. Aangezien de doelgroep van Greta Thunberg grotendeels uit jonge mensen bestaat, is de verwachting dat ze er in haar taalgebruik naar neigt om jonge generaties de rol van 'het volk' te laten vervullen. Om die reden wordt in de kwantitatieve analyse tevens gezocht begrippen die hieraan uitdrukking zouden kunnen geven. Van deze verwijzingen wordt beoordeeld in hoeverre deze conceptueel overeenkomen met verwijzingen naar het volk.

Het valt op dat Jagers & Walgrave (2007) enkel zelfstandige naamwoorden op in hun analyse opnemen, terwijl andere auteurs tevens de persoonlijk voornaamwoorden 'we' en 'ons' beschouwen als verwijzingen naar het volk (e.g. Chilton, 2017; Rooduijn & Pauwels, 2017; cf. van Leeuwen, 2015). Hoewel in deze scriptie onderkend wordt dat het desbetreffende persoonlijk voornaamwoorden een dergelijke functie kan vervullen, wordt deze desalniettemin overgeslagen in de kwantitatieve analyse, om de resultaten vergelijkbaar te houden met die van Jagers & Walgrave (2007). In de kwalitatieve analyse zullen persoonlijk voornaamwoorden wel een kleine rol spelen.

De metingen van het aantal verwijzingen naar het volk moeten relatief genoteerd worden, aangezien de onderzochte communicatie-uitingen (tv-spotjes bij Jagers en Walgrave (2007) onderling qua lengte verschillen. Jagers & Walgrave (2007) doen dit door zowel de 'proportie' als de 'intensiteit' van de verwijzingen naar het volk te meten. De proportie is per partij het percentage fragmenten (uitgedrukt in aantal karakters van de totale hoeveelheid karakters) waarin enige verwijzingen naar het volk voorkomen. De intensiteit is de relatieve hoeveelheid verwijzingen in de geselecteerde fragmenten. De hoeveelheid verwijzingen naar het volk wordt uiteindelijk uitgedrukt met behulp van de zogenaamde 'volk-index' (Jagers & Walgrave, 2007). Dit is een simpele vermenigvuldiging van proportie x intensiteit. De volk-index indiceert in hoeverre het taalgebruik doordrongen is van verwijzingen naar het volk. Hoe hoger de waarde van de volk-index, hoe groter de bubbel van een politieke actor in figuur 2.

Echter, vanwege het andersoortige corpus in deze scriptie is een vergelijking aan de hand van een volk-index niet mogelijk. Wat het onderzoek naar de speeches van Greta Thunberg betreft, levert het meten van de proportie een moeilijkheid op, aangezien het niet om een groot aantal korte fragmenten gaat, maar om een klein aantal lange speeches.²⁵ Bovendien komen verwijzingen naar het volk in elk van de onderzochte speeches voor, waardoor de proportie op 100% ligt, tegenover 37,8% voor Vlaams Blok.

Om desondanks een vergelijking mogelijk te maken, zijn zowel de resultaten van het onderzoek in deze scriptie, als de resultaten van Jagers & Walgrave (2007) omgerekend naar een alternatieve relatieve maat, namelijk het aantal verwijzingen naar het volk per 100 karakters (zonder spaties). Strikt genomen wordt dus enkel de intensiteit meegenomen in de vergelijking van de verwijzingen naar het volk.

²⁴ Zie de methodologische appendix van Jagers & Walgrave (2007) voor aanvullende regels m.b.t. tot de selectie.

²⁵ Zoals eerder benoemd, kan dit niet worden opgelost door de speeches in fragmenten te verdelen. Er kan immers niet gegarandeerd worden dat hierbij niet afgeweken wordt van de keuzes die door Jagers & Walgrave (2007) zijn gemaakt.

Er kan worden aangenomen dat politieke actoren die in hoge mate gebruikmaken van populistisch taalgebruik in brede zin, ook vaker naar het volk verwijzen en zodoende ook in hogere mate kenmerken van leeg populistisch taalgebruik vertonen (Jagers & Walgrave, 2007). Tot op zekere hoogte kan de mate van leeg populisme dus als aanwijzing dienen bij het beantwoorden van de vraag in hoeverre een politieke actor, zoals Greta Thunberg, zich van populistisch taalgebruik bedient.

Echter, de aanwezigheid van leeg populisme is niet genoeg om een volledig antwoord te geven op de onderzoeksvraag. Iedere politieke actor verwijst immers wel eens naar het volk (Jagers & Walgrave, 2007). Een vollediger beeld ontstaat wanneer onderzocht wordt of en in hoeverre de verwijzingen naar het volk gecombineerd worden met de andere twee kenmerken van populisme. Als de metingen ertoe leiden dat Greta Thunberg zich in een van de andere drie kwadranten in figuur 2 en 3 blijkt te bevinden, duidt dat erop dat haar taalgebruik in bredere zin als populistisch beschouwd kan worden.

Om deze reden worden de geselecteerde communicatie-uitingen (na de voorselectie op basis van verwijzingen naar het volk en de duiding ervan aan de hand van de volk-index), onderworpen aan een analyse van anti-elitarisme en buitensluiting. Zo wordt bepaald of er sprake is van populistisch taalgebruik in bredere zin.

Meting van kritiek op de elite

Net als in de methode van Jagers & Walgrave (2007) wordt anti-elitarisme in deze scriptie gemeten aan de hand van verwijzingen naar de elite, in combinatie met een kritiekpunt. Hoewel afhankelijk van de politieke context verschilt welke instanties tot 'de elite' gerekend worden in populistisch taalgebruik, gaan Jagers & Walgrave (2007) uit van kritiek op drie categorieën: de staat, de politiek en de media. Voor elk van deze groepen hebben de auteurs een schaal opgesteld, aan de hand waarvan de mate van populistische kritiek geduid kan worden.²⁶ Leidend voor deze schalen is de veronderstelling dat als kritiek meer uitgespreid en specifiek is, deze als populistischer beoordeeld kan worden (elitaire groepen worden in populistisch taalgebruik immers vaak neergezet als homogeen). Wanneer bijvoorbeeld een politieke actor stelt dat een gehele staat corrupt is, wordt dat hoger op de schaal beoordeeld dan wanneer deze stelt dat een enkele overheidsinstantie corrupt is.²⁷

Voor elk van de drie onderzochte vormen van kritiek geldt dat er een index voortkomt uit de vermenigvuldiging van het aantal kritiekuitingen x de vastgestelde waardes op de desbetreffende schaal. De opsomming van deze indexen, dus de anti-staatindex + de anti-politiekindex + de anti-media-index, levert de anti-elite index op. (cf. Jagers & Walgrave, 2007). De anti-elite-index indiceert in hoeverre het taalgebruik doordrongen is van kritiek op de elite. Hoe hoger de waarde van de anti-elite-index, hoe lager de positie van de politieke actor op de verticale as in figuur 2, de as die de mate van anti-elitarisme uitbeeldt.

Hier doet zich in de vergelijking met de resultaten van Jagers & Walgrave een complicatie voor. Omdat Jagers & Walgrave geen positieve beoordeling van de elites meten, moeten ze voor de verticale schaal een kunstmatig nulpunt vaststellen door het gemiddelde van de politieke partijen te nemen. Partijen die zich boven het nulpunt bevinden laten zich niet per se positief uit over de elite, maar laten zich gemiddeld minder vaak negatief uit over de elite dan het gemiddelde van het geheel aan partijen (Jagers & Walgrave, 2007). In de vergelijkende analyse wordt dit probleem opgelost door een nieuw gemiddelde van Thunberg plus de politieke partijen te berekenen en als nulpunt aan te nemen.

²⁶ De anti-staatschaal loopt van 1 t/m 5, de anti-politiekindex loopt van 1 t/m 7 en de anti-mediaschaal loopt van 3 t/m 5.

²⁷ Zie voor de schalen de methodologische appendix van Jagers & Walgrave (2007).

Meting van het buitensluiten van bevolkingsgroepen

Net als in de methodologie van Jagers & Walgrave (2007) wordt in deze scriptie het buitensluiten van bevolkingsgroepen gemeten aan de hand van de zogenaamde 'J-score.' Concreet gezien meet deze score in hoeverre een politieke actor zich gemiddeld genomen positief of negatief uitlaat over bepaalde bevolkingsgroepen. Aangehouden wordt dat hoe negatiever een politieke actor zich gemiddeld genomen uitlaat over bevolkingsgroepen, hoe meer diens taalgebruik beoordeeld kan worden als zijnde buitensluitend populistisch. Omdat het hier om een gemiddelde gaat, kan dit deel van de methodologie van Jagers & Walgrave (2007) overgenomen worden in deze scriptie zonder dat er wijzigingen of aanvullende berekeningen nodig zijn.

Met bevolkingsgroepen worden groepen bedoeld die onderdeel uitmaken van de maatschappij (en zich niet daarbuiten bevinden), maar kleiner zijn dan het homogene volk waarnaar verwezen wordt in populistisch taalgebruik.²⁸ Wanneer een bevolkingsgroep negatief beoordeeld wordt in populistisch taalgebruik, dan ontstaat er een frame waarin deze groep wel deel uitmaakt van de maatschappij, maar niet tot het 'echte volk' behoort (Jagers & Walgrave, 2007). Groepen waarvan uitgedrukt wordt dat ze tot de elite behoren, worden niet als bevolkingsgroepen gezien. Deze nemen in de frames van populistisch taalgebruik een andere plaats in ten opzichte van de bevolkingsgroepen.

In dit onderzoek is als volgt te werk gegaan, naar voorbeeld van Jagers & Walgrave (2007): Voor iedere opmerking over een specifieke bevolkingsgroep wordt beoordeeld of deze een positieve (waarde: +1), neutrale (waarde: 0) of negatieve (waarde: -1) evaluatie bevat. Voor zowel positieve als negatieve evaluaties wordt aangehouden dat deze alleen als zodanig genoteerd worden, wanneer de evaluatie expliciet positief of negatief geformuleerd is. Door het aantal negatieve evaluaties van het aantal positieve evaluaties af te trekken, en de uitkomst daarvan te delen door het totaal aantal evaluaties (zowel positief als neutraal als negatief), ontstaat de waarde van de J-score. Deze heeft dus een waarde tussen -1 en +1 (Jagers & Walgrave, 2007).²⁹ Deze J-score index indiceert in hoeverre het taalgebruik doordrongen is van buitensluitend taalgebruik. Bij een positieve J-score bevindt de politieke actor zich op de rechter helft van de horizontale as in figuur 2. Dit betekent dat de politieke actor zich gemiddeld genomen positief uitlaat over bevolkingsgroepen. Bij een negatieve J-score bevindt de politieke actor zich op de linker helft van de horizontale as. Dat betekent dat de politieke actor zich gemiddeld genomen negatief uitlaat over bevolkingsgroepen en dus buitensluitend populistisch taalgebruik bezigt.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden eerst de kenmerken van populistisch taalgebruik (volk, anti-elitarisme en buitensluiting) een voor een besproken. Voor elk van de kenmerken worden eerst de resultaten van de kwantitatieve analyse vergeleken met die van uit het onderzoek van Jagers & Walgrave (2007). Zo wordt bepaald in hoeverre het taalgebruik van Greta Thunberg populistisch kenmerken vertoont. Na iedere vergelijking volgt een duiding van de resultaten aan de hand van een kwalitatieve analyse. Aan de hand van voorbeelden uit het corpus wordt uiteengezet op welke manier Greta Thunberg populistisch taalgebruik aanwendt. Nadat de resultaten voor elk van de drie kenmerken besproken zijn, volgt

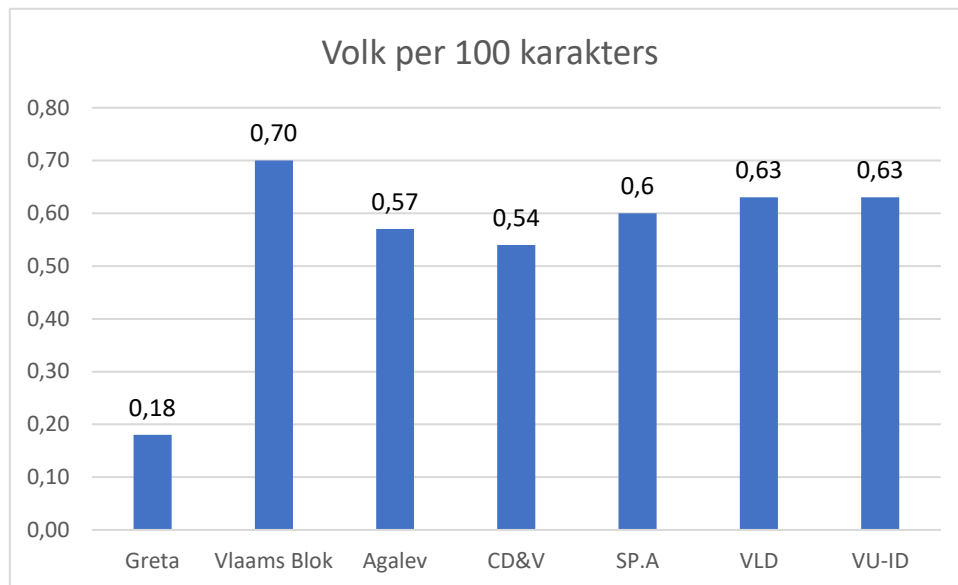
²⁸ Tevens geldt voor populistisch taalgebruik dat wanneer er aan bevolkingsgroepen een negatief waardeoordeel verbonden wordt, automatisch geïmpliceerd wordt dat deze groepen geen deel uitmaken van het 'echte' volk.

²⁹ Zie voor de beoordelingscriteria de methodologische appendix van Jagers & Walgrave (2007).

een algemene kwantitatieve vergelijking tussen het taalgebruik van Greta Thunberg en de door Jagers & Walgrave (2007) onderzochte politieke partijen. Aan de hand van deze vergelijking wordt het taalgebruik van Thunberg ingedeeld in een van de vier kwadranten van Jagers & Walgrave (2007).

4.1 Kwantitatieve analyse van verwijzingen naar het volk

Wat de verwijzingen naar het volk betreft, levert vergelijkend kwantitatief onderzoek de volgende resultaten op:

Tabel 1: volk per 100 karakters voor Greta Thunberg en de politieke partijen

De resultaten, zoals weergegeven in tabel 1, laten zien dat er in speeches van Greta Thunberg tot op zekere hoogte sprake is van verwijzingen naar het volk (0,18 keer per 100 karakters), maar dat dit relatief gezien minder vaak voorkomt dan in de tv-spotjes (die voorgeselecteerd zijn op het in de eerste plaats bevatten van verwijzingen naar het volk) van de als populistisch bestempelde partij Vlaams Blok (0,18 tegenover 0,70, dus bijna vier keer minder), of de andere onderzochte partijen (drie keer minder dan CD&V, de partij met de laagste intensiteit).

De vergelijkende methode suggereert dat Greta Thunberg in haar speeches relatief weinig naar het volk verwijst. Desondanks is er wel degelijk voldaan aan de basisvoorwaarde voor populistisch taalgebruik, zoals voorgesteld door Jagers & Walgrave (2007). De verwijzingen vinden namelijk consequent plaats, op een manier die retorisch gezien aansluit bij wat men kan verwachten in populistisch taalgebruik. De volgende voorbeelden illustreren hoe Thunberg het volk als een homogeen geheel voorstelt:

“The people will rise to the challenge.” (4)

“The real power belongs to the people.” (5)

Daarnaast moet in het achterhoofd gehouden worden dat hier niet de people-index vergeleken wordt, omdat dat methodologisch gezien niet mogelijk is. In plaats daarvan is er gebruikgemaakt van een

omgerekende relatieve maat die iets zegt over de verhouding tussen verwijzingen naar het volk en het aantal karakters van de onderzochte communicatie-uitingen. In andere woorden: de vergeleken waarden geven uitdrukking aan de intensiteit van de verwijzingen, maar niet aan de proportie. Waar het aantal karakters voor Thunberg het geheel aan speeches beslaat, is dit bij Jagers & Walgrave enkel het geval voor de tv-spotjes die in de eerste plaats al voorgeselecteerd zijn voor onderzoek, op basis van het voorkomen van verwijzingen naar het volk. De tv-spotjes waarin geen verwijzingen naar het volk voorkwamen, zijn achterwege gelaten. Daardoor zeggen de resultaten niets over de hoeveelheid verwijzingen in het geheel aan tv-spotjes. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat partijen relatief weinig naar het volk verwijzen, maar dat in de voorgeselecteerde spotjes wel veelvuldig doen. In dat geval kan de waarde hoger uitvallen dan bij Greta Thunberg, die in haar speeches consequent naar het volk verwijst, maar waarvan geen fragmenten buiten beschouwing zijn gelaten.

Om deze redenen is het lastig om conclusies te verbinden aan dit eerste deel van de vergelijkende methode. De resultaten hiervan kunnen daarom beter gezien worden als aanduiding dat er in ieder geval tot op zekere hoogte aan de basisvoorwaarde van (leeg) populistisch taalgebruik is voldaan. Het volgende, kwalitatieve deel van de analyse geeft vervolgens uitdrukking aan de manier waarop Greta Thunberg naar het volk verwijst.

4.2 Kwalitatieve analyse van verwijzingen naar het volk

De woorden waarmee Greta Thunberg naar het volk verwijst, wijken deels af van wat op basis van de literatuur over populistisch taalgebruik mag worden verwacht. Dat levert voor de kwantitatieve analyse geen problemen op, aangezien Jagers & Walgrave (2007) aangeven dat bij de selectie van verwijzingen naar het volk, de inhoud prioriteit heeft over de precieze verwoording. Bovendien levert een analyse van deze atypische verwijzingen interessante inzichten op over hoe er in populistisch taalgebruik op het groene politieke vlak naar het volk kan worden verwezen. In deze paragraaf worden eerst de verwijzingen naar het volk in de meest letterlijke zin besproken: het gebruik van de term *people*. Daarna worden termen besproken die hieraan verwant zijn. Ten slotte wordt een karakteristiek kenmerk van het populistische taalgebruik van Greta Thunberg besproken: de verwijzingen naar kinderen.

Verwijzingen naar het volk met *people*

Allereerst worden verwijzingen naar het volk in de meest letterlijke zin besproken: het gebruik van de term *people*. Zoals de voorbeelden in paragraaf 4.1 al laten zien, wordt de term *people* gebruikt om naar het volk te verwijzen zoals dat doorgaans in populistisch taalgebruik gebeurt. Deze voorbeelden laten daarnaast zien dat populistisch gebruik van *people*, zoals verwacht, vaak geïdentificeerd worden doordat er een bepaald lidwoord aan voorafgaat. Tevens kunnen aanwijzingen voor het populistische gebruik van *people* gevonden worden wanneer deze groep afgeschilderd wordt als zijnde een slachtoffer van de elite, zoals in de volgende voorbeelden:

“Instead I will ask the people around the world to realize that our political leaders have failed us.” (4)

“We are facing a disaster of unspoken sufferings for enormous amounts of people.” (7)

Interessant is dat, wanneer er een tegenstelling tussen rijke en arme landen gecreëerd wordt, wat veelal gebeurt na een verwijzing naar het akkoord van Parijs, de rijke landen neergezet worden als simpelweg *countries*, terwijl naar de arme landen verwezen wordt als *people*:

“That means that rich countries like mine need to get down to zero emissions, within 6–12 years with today’s emission speed, so that people in poorer countries can heighten their standard of living by building some of the infrastructure that we have already built.” (4)

Door op deze manier een verwijzing naar het volk toe te voegen aan de arme landen, stelt Greta Thunberg de inwoners van deze landen voor als deel van het volk, wat wil zeggen dat ze deel uitmaken van het conceptuele volk. Zo staan ze tegenover en zijn ze slachtoffer van de conceptuele elite, in dit geval de rijke landen. Naar deze rijke, elitaire landen wordt verwezen als land en niet als bevolking, waardoor het idee van de wereldbevolking versus de elite in stand wordt gehouden.³⁰

Greta Thunberg gebruikt *people* dus op de manier die kenmerkend is voor populistisch taalgebruik, namelijk om uit te drukken dat zij het homogene volk vertegenwoordigt. Echter, in haar speeches komt deze term interessant genoeg ook dikwijls voor op een manier die geen populistisch taalgebruik bewerkstelligt:

“A lot of people say that Sweden is a small country, that it doesn’t matter what we do.” (2)

“Some people say that I should be in school instead. Some people say that I should study to become a climate scientist so that I can “solve the climate crisis” (3)

Omdat *people* in de bovenstaande voorbeelden refereert aan mensen die buiten de politieke doelgroep staan, mensen die anders denken, wordt hier beoordeeld dat er geen sprake is van een verwijzing naar het volk zoals dat voorkomt in populistisch taalgebruik. In plaats daarvan wordt hier verwezen naar een bevolkingsgroep. Hoewel deze voorbeelden als neutraal zijn beoordeeld, voegt Greta Thunberg soms ook een negatieve lading toe aan *people* als bevolkingsgroep, zoals in het volgende voorbeelden:

“I think in many ways that we autistic are the normal ones and the rest of the people are pretty strange.” (3)

“Some people mock me for my diagnosis.” (8)

Merk op dat in alle bovenstaande voorbeelden *people* voorkomt in combinatie met kwantoren als *a lot*, *some*, en *the rest of*. Dat hoeft echter niet altijd een aanwijzing te zijn dat de term een bevolkingsgroep (in plaats van het volk) aanduidt. In het volgende voorbeeld wordt immers wel degelijk op een populistische manier naar het volk verwezen, in combinatie met *countless of*:

“For 25 years countless of people have stood in front of the United Nations climate conferences, asking our nations’ leaders to stop the emissions.” (4)

³⁰ Overigens is desondanks geoordeeld dat in dit specifieke fragment geen kritiek op de elite plaatsvindt, omdat het om een gebod gaat in plaats van een kritiekpunt.

Verwijzingen met termen die verwant zijn aan *people*

Naast het letterlijke *people* zijn er soortgelijke termen die naar het populistische concept van een volk verwijzen. Dat is bijvoorbeeld het geval in:

“Every single person counts.” (2)

“Starting today, everyone is welcome, everyone is needed, please join in.” (1)

“We are fighting for everyone’s future.” (9)

Door termen als *every single person* en *everyone* te combineren met uitnodigende uitspraken, activeert Greta Thunberg een groepsgevoel en maakt ze het mogelijk voor zoveel mogelijk mensen om zich geroepen te voelen door haar boodschap (cf. van Leeuwen, 2015). Indirect suggereert Thunberg hiermee dat iedereen tot haar politieke doelgroep behoort en dat ze dus voor het gehele volk spreekt of wenst te spreken, zoals dat gebruikelijk is in populistisch taalgebruik. In andere gevallen wordt *everyone* aangesproken in dankwoorden ter opening of afsluiting van een speech, maar deze gevallen worden niet tot verwijzingen naar het volk gerekend:

“And thank you everyone for your kind support! It brings me hope.” (8)

Civilization is een andere term waarmee Greta Thunberg dikwijls naar het volk verwijst:

“Our civilization is being sacrificed for the opportunity of a very small number of people to continue making enormous amounts of money.” (5)³¹

In vrijwel elk van de gevallen wordt deze term gecombineerd met een voorstelling van hoe breekbaar onze *civilization* of samenleving is, of hoe deze ten onder dreigt te gaan aan het gedrag van de elite. Een retorische waarde van dit woord is dat het verwijst naar het geheel aan mensen, op een manier die organisatie en orde suggereert (die bedreigd worden door de elite). Bovendien verwijst Greta Thunberg hiermee naar het volk op een manier die niet geboden is aan één bepaald land, maar internationaal van toepassing kan zijn. In deze zin verschilt Greta Thunberg van de meeste andere politieke actoren die populistisch taalgebruik bezigen: haar politieke speelveld bevindt zich niet op nationaal, maar op internationaal niveau. Om die reden verwijst ze in haar speeches niet naar een volk in de zin van de bewoners van één bepaald land, maar naar het volk in de zin van de mensheid in het algemeen.

Deze verwijzing naar de mensheid komt ook letterlijk voor in haar speeches. Net als *civilization*, verwijzen *humanity* en *humans* naar het volk in veel bredere, wereldwijde zin:

“Humanity is now standing at a crossroads.” (11)

“Humans are very adaptable. We can still fix this.” (12)

³¹ Merk op hoe ook in deze uitspraak *people* gebruikt wordt in combinatie met een kwantor, op een manier die niet naar het volk verwijst. Sterker nog, Greta Thunberg verwijst hiermee naar de economische elite, waarover later meer.

Ook op deze manier betreft Greta Thunberg iedereen op de wereld bij haar politieke oproep, hetgeen een verbindende uitwerking zal hebben. Iedereens voortbestaan ligt in de weegschaal, zo wordt gesuggereerd.

Een gelijksoortige manier waarop Greta Thunberg naar het volk als geheel van alle mensen verwijst, is door de mens af en toe bij haar biologische naam te noemen:

“Solving the climate crisis is the greatest and most complex challenge that Homo Sapiens have ever faced.” (7)

Met *Homo Sapiens* verwijst Greta Thunberg naar het volk op een manier die toehoorders herinnert aan hun herkomst in de natuur, hun verwantschap aan bedreigde diersoorten en hun verantwoordelijkheid jegens de planeet.

Verwijzingen naar jonge mensen

Nu verwijzingen naar het volk en de mensheid in het algemeen aan bod zijn gekomen, is het tijd om een karakteristiek kenmerk van het populistische taalgebruik van Greta Thunberg te bespreken: de manier waarop het jongere deel van de mensheid in haar taalgebruik gedeeltelijk de rol van het volk overneemt:

“Those of us who are still children can’t change what you do now once we’re old enough to do something about it.” (2)

“This target is not sufficient to protect the future of children growing up today.” (9)

In deze scriptie wordt beoordeeld dat Greta Thunberg met dergelijke termen op een soortgelijke manier aan jonge mensen refereert, als andere politieke actoren normaal gesproken naar het volk verwijzen met populistisch taalgebruik. In de bovenstaande voorbeelden veronderstelt Greta Thunberg een omvangrijke, homogene groep met overeenkomstige politieke standpunten, met welke zij zich bovendien vereenzelft (cf. Abts & Rummens, 2007; Canovan, 1999; Jagers & Walgrave, 2007; Mudde, 2004; Müller, 2017; Sanders et al., 2017; Taggart, 2000).

Een bedenking is dat deze termen niet de gehele wereldbevolking beslaan. Verwijzingen naar kinderen hebben immers geen betrekking op volwassenen. De vraag is dus in hoeverre hiermee de in populistisch taalgebruik veronderstelde homogeniteit van het volk behouden blijft. De verwijzingen leveren als het ware een spanningsveld op, tussen aan de ene kant het idee van een verenigde jeugd, en aan de andere kant het idee van een verenigde wereldbevolking (zonder de elite en *outgroups*). Echter, omdat Thunberg met deze termen op alle jonge mensen wereldwijd doelt, dragen ze wel degelijk een zeer universele lading. Bovendien gebruikt ze, zoals besproken, evengoed termen die wel naar de gehele wereldbevolking verwijzen, inclusief volwassenen (bijvoorbeeld *humanity* en *civilization*).³² Daardoor hoeven deze zich niet noodzakelijkwijs buitengesloten te voelen. Zo blijft de veronderstelde homogeniteit van het volk grotendeels behouden.

Overigens verwijst Thunberg niet alleen op deze manier naar kinderen, maar ook naar toekomstige generaties:

³² Een retorisch voordeel van de verwijzingen naar kinderen is dat deze zich, net als termen als *humanity* en *civilization*, lenen voor het internationale politieke veld waarop Greta Thunberg zich bevindt.

“The future of all the coming generations rests on your shoulder.” (2)

“My name is Greta Thunberg. I am sixteen years old. I come from Sweden. And I speak on behalf of future generations.” (12)

Zoals politieke actoren populistisch taalgebruik kunnen aanroepen om te suggereren dat zij spreken voor mensen die in werkelijkheid misschien een andere politieke overtuiging hebben, verklaart Greta Thunberg in het bovenstaande voorbeeld tevens dat zij spreekt voor mensen die nog niet geboren zijn. Retorisch gezien levert dit voordelen op, doordat ze hiermee suggereert op te komen voor de allerswaksten – zij die nog niet voor zichzelf op kunnen komen. Bovendien is niemand in staat om aan te tonen of toekomstige generaties het al dan niet met haar eens zullen zijn.

Nog een reden om aan te nemen dat Thunberg in haar taalgebruik kinderen de rol van het volk laat vervullen, is dat zij jonge mensen op een soortgelijke manier positioneert als zijnde een slachtoffer van de bekritiseerde elite:

“They have gotten away with stealing our future, and selling it for profit. But we young people are waking up, and we promise, we will not let you get away with it anymore.” (13)

Door verwijzingen naar jonge mensen te verbinden aan haar schoolstaking en haar mededemonstranten, legt Greta Thunberg een verband tussen de door haar acties geïnspireerde beweging *Skolstrejk för klimatet* en het jonge ‘volk’:

“But I think that if a few girls can get headlines all over the world just by not going to school for a few weeks, imagine what we could do together if we wanted to.” (2)

“During the last months, millions of children have been school striking for the climate, gaining lots of attention for the climate crisis,” (13)

Hoewel ze hiermee op zichzelf en een kleine groep mededemonstranten doelt, wordt beoordeeld dat dit een verwijzing naar het volk is in de zin dat ze zichzelf met de woordkeuze voor *a few girls* vereenzelvigd met de jonge mensen die ze met haar speeches aan wenst te spreken. Dat blijkt mede uit de daaropvolgende uitspraak met woorden als *we* en *together*. Dit doet ze overigens niet alleen met *Skolstrejk för klimatet*, maar ook met andere groene bewegingen zoals *Extinction rebellion*:

“We, the people in Extinction Rebellion, and those striking school for the climate, we are making a difference.” (11)

Dikwijls worden ook specifiek de kinderen en/of kleinkinderen van de aangesproken elite genoemd, zoals in het volgende voorbeeld:

“You say you love your children above all else, and yet you are stealing their future in front of their very eyes.” (5)

Aangenomen wordt dat Greta Thunberg dit doet om leden van de elite te dwingen te consequenties van hun handelen te overdenken, maar ook om op symbolische wijze te refereren aan kinderen en toekomstige generaties als geheel, en dus naar het volk te verwijzen. Overigens doet Greta Thunberg hetzelfde met haar eigen hypothetische nageslacht:

“What we do or don’t do, right now, will affect my entire life, and the lives of my children and grandchildren.” (3)

Net zoals Greta Thunberg in bepaalde gevallen *people* een negatieve lading geeft, doet ze dat interessant genoeg ook bij *children*:

“And since our leaders are behaving like children, we will have to take the responsibility they should have taken long ago.” (4)

“You can’t just sit around waiting for hope to come. Then you are acting like spoiled irresponsible children.” (9)

Dit enigszins pejoratieve gebruik van *children*, dat normaal gesproken voor Greta Thunbergs ‘volk’ staat, benadrukt de ironie van een situatie waarin een kind aan volwassenen, wereldleiders nochtans, moet uitleggen hoe ze zich dienen te gedragen. Een soortgelijk pejoratief gebruik dient om te illustreren hoe simpel de ter sprake zijnde kwestie in feite is volgens Greta Thunberg:

“The main solution, however, is so simple that even a small child can understand it. We have to stop our emissions of greenhouse gases.” (7)

In dit voorbeeld zet ze haar zogenaamde kinderlijke naïviteit om in een retorisch voordeel: als zij het al kan begrijpen, waarom de wereldleiders dan niet?

Doordat Thunberg zelf in speeches benoemt dat zij en haar medestanders *just children* zijn, verbindt zij aan haar jeugdigheid een zekere onmacht, die niet alleen het af en toe pejoratieve gebruik ervan rechtvaardigt, maar ook de kwetsbare positie van jonge mensen tegenover de elite benadrukt:

“And it’s okay if you refuse to listen to me. I am after all just a 16 year-old schoolgirl from Sweden. But you cannot ignore the scientists.” (10)

Bovendien benadrukt ze met verwijzingen naar haar jeugd nogmaals hoe ernstig het probleem van klimaatverandering is. Enkel de meest ernstige bedreigingen kunnen immers kinderen ertoe zetten om, in al hun onmacht, de elite te trotseren:

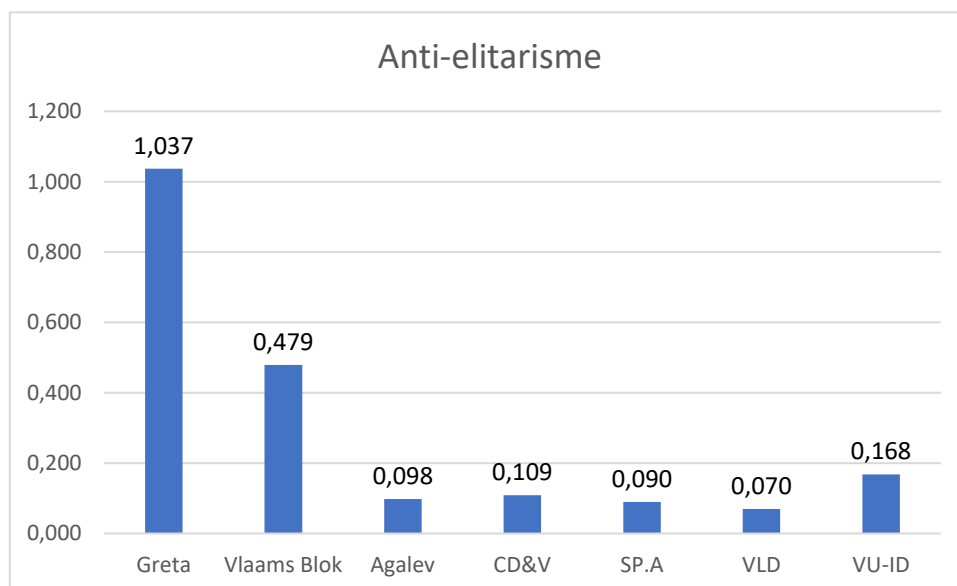
“We children shouldn't have to do this. But since almost no one is doing anything, and our very future is at risk, we feel like we have to continue”. (8)

“I am too young to do this” (8)

Uit deze kwalitatieve analyse van de verwijzingen naar het volk is gebleken dat Greta Thunberg op kenmerkende wijze nabijheid met het (verenigde) volk uitdrukt. Naast de gewoonlijke termen, zogezegd, maakt ze gebruik van termen die naar de gehele mensheid verwijzen (zoals *civilization*), termen die toehoorders op hun biologische oorsprong wijzen (zoals *Homo Sapiens*) en, bovenal, termen die naar het jonge deel van het volk verwijzen (zoals *children*). Net als bij de gebruikelijke verwijzingen naar het volk, veronderstellen deze termen een homogeen volk waarvoor Greta Thunberg zou spreken. Zodoende wordt er voorbijgegaan aan het feit dat de zorgen om klimaatverandering niet eenstemmig gedeeld worden onder de wereldbevolking (Valivov, 2019).

4.3 Kwantitatieve analyse van anti-elitair taalgebruik

Waar de kwantitatieve vergelijking van verwijzingen naar het volk enige nuance behoeft vanwege de alternatieve aanduiding, is dat voor anti-elitarisme niet het geval. Door de relatieve maten die die ten grondslag liggen aan de anti-elitarisme-index uit te drukken in aantallen per 100 karakters, ontstaat er een anti-elitarisme-index die zonder problemen vergeleken kan worden met de resultaten voor de speeches van Greta Thunberg. Dit levert de volgende tabel op:

Tabel 2: anti-elitarisme voor Greta Thunberg en de politieke partijen

Wat direct opvalt, is dat het anti-elitarisme van Greta Thunberg beduidend hoger uitvalt dan dat van de door Jagers & Walgrave onderzochte politieke partijen: de index van Vlaams Blok ligt 2,16 keer lager dan die van Greta Thunberg. Een verklaring hiervoor ligt in het feit dat Greta Thunbergs kritiek op de elite niet alleen veelvuldig voorkomt in de onderzochte speeches, maar doorgaans ook nog eens specifiek is, zoals in het volgende voorbeeld:

“And on climate change, we have to acknowledge we have failed. All political movements in their present form have done so” (7)

Zoals besproken in de methodologie, resulteert meer algemene kritiek in een hogere score op de schalen van Jagers & Walgrave (2007), wat vervolgens een hoge waarde oplevert voor de anti-elitarisme-

index. Aangezien deze uitdrukking geeft aan de mate van anti-elitarisme, kan gesteld worden dat Greta Thunberg zichzelf in haar taalgebruik zeer kritisch opstelt ten opzichte van de elitaire groepen die in de kwantitatieve analyse zijn onderzocht. Op welke manier ze dit doet, en welke groepen ze nog meer tot de elite rekent, wordt duidelijk in de hierop volgende, kwalitatieve analyse.

4.4. Kwalitatieve analyse van anti-elitair taalgebruik

Waarvan wordt de elite beschuldigd?

Een groot deel van Greta Thunbergs kritiek op de elite heeft niet zozeer betrekking tot actieve handelingen van leden van deze elite, maar eerder tot hun passieve houding. Ze bekritiseert hun nalatigheid in het bestrijden van het probleem dat klimaatverandering heet. Voorbeelden hiervan zijn:

“We have not come here to beg world leaders to care. You have ignored us in the past and you will ignore us again.” (5)

“And all that will remain of our political leaders’ legacy will be the greatest failure of human history. And they will be remembered as the greatest villains of all time because they have chosen not to listen and not to act.” (9)

In het verlengde hiervan liggen de uitspraken waarin Greta Thunberg de elite beschuldigd van valse hoop, valse beloftes, onoprechte steunbetuiging of het treffen van schijnmaatregelen:³³

“Adults keep saying: “We owe it to the young people to give them hope.” But I don’t want your hope. I don’t want you to be hopeful. I want you to panic.” (7)

“We have not taken to the streets for you to take selfies with us, and tell us that you admire what we do. We children are doing this to wake the adults up.” (12)

Greta Thunberg benadrukt de nalatigheid van de elite daarnaast meermaals door een contrast te schilderen tussen hoe men zou verwachten dat wereldleiders zouden reageren wanneer de wereld afstevent op een ramp, versus hoe zij in werkelijkheid reageren:

“If our house was falling apart our leaders wouldn’t go on like you do today. You would change almost every part of your behavior. As you do in an emergency. If our house was falling apart you wouldn’t fly around the world in business class chatting about how the market will solve everything with clever small solutions to specific isolated problems.” (10)

Meestal volgt na (maar niet direct op) dergelijke parallellen een bevestiging van dat wat ze al impliceerde, dat de elite, tegen de verwachtingen in, niets doet:

³³ Merk op hoe in de volgende voorbeelden *adults* verbonden worden aan de elite (dit verband wordt vooral geïmpliceerd in de context). Hierover volgt later in deze paragraaf meer.

“Well, our house is falling apart. And we are rapidly running out of time. And, yet basically nothing is happening.” (10)

Daarnaast beschuldigt ze de elite meermaals ervan dat deze haar liever monddood hebben of zwart proberen te maken:

“And I have read in newspapers that some parties do not even want me standing here today because they so desperate do not to talk about climate breakdown.” (10)

“We are being mocked and lied about by elected officials, members of parliaments, business leaders, journalists.” (14)

Een ander terugkerend kritiekpunt is dat de elite niet alleen tekortschiet in het aanpakken van de klimaatcrisis, maar ook in het voldoende voorlichten van het volk:

“Many of us know something is wrong, that the planet is warming, because of increased greenhouse gasses. But we don't know the exact consequences of that. The vast majority know much less than we think. And this should be no surprise. We have never been shown the graphs (...). Most of us don't know almost any of the basic facts. Because how could we? We have not been told, or more importantly, we have never been told by the right people.” (13)

Greta Thunberg neemt het de mensen niet kwalijk dat ze vaak niet goed op de hoogte zijn van het probleem. In plaats daarvan positioneert ze deze mensen als zijnde een slachtoffer van de gebrekkige voorlichting van de elite. Dit levert een voordeel op wat het populistische taalgebruik betreft. Hierdoor voorkomt ze namelijk dat ze deze mensen buitensluit of van zich vervreemdt. Zo maakt ze van goedbedoelende maar onwetende burgers niet de vijand, maar een onderdeel van het tot slachtoffer gemaakte volk, en kan ze hen nog altijd aanspreken met haar populistische taalgebruik. Overigens houdt Greta Thunberg het in het bovenstaande voorbeeld waarschijnlijk bij het onduidelijke *the right people* om de beschuldiging breed toepasbaar te maken. Het is in ieder geval duidelijk dat ze hiermee niet op klimaatwetenschappers doelt, aangezien ze deze zeer veelvuldig aanhaalt als enige relevante groep die daadwerkelijk probeert bij te dragen aan oplossingen en bewustwording. Uit de context blijkt voorts dat het waarschijnlijk om de politieke elite gaat.

In het volgende voorbeeld doet Greta Thunberg iets gelijksoortigs, zij het dat ze tevens zichzelf aan de onwetende mensen verbindt aan de hand van het persoonlijk voornaamwoord *we* (cf. van Leeuwen, 2015):

“We humans are not stupid. We are not ruining the biosphere and future living conditions for all species because we are evil. We are simply not aware.” (13)

Wellicht doet ze dit om solidariteit uit te drukken en te voorkomen dat mensen dit als kritiek ervaren. Maar er is in dit voorbeeld nog iets aan de hand. Opnieuw worden zij en haar medemensen neergezet als slachtoffers van een tekortschietende elite, maar deze keer wordt de kern van het probleem, de vervuiling, gekoppeld aan het gedrag van de mensen zelf, en in de letterlijk verwoording ook aan haar eigen gedrag. Dit is een belangrijke observatie, want ondanks de verzachtende omstandigheden is het

rechtschapen volk hier onderdeel van het probleem. Dit impliceert, samen met soortgelijke voorbeelden, dat het taalgebruik van Greta Thunberg wel populistische kenmerken vertoont, maar ruimte overlaat voor gedeelde schuld. Hoewel het eenduidige, in het theoretisch kader besproken concept van volk tegenover elite ook in de speeches van Greta Thunberg voorkomt, blijkt er daarnaast ruimte te zijn voor een genuanceerdere uitdrukking van deze tegenstelling.

Het idee dat het volk niet voldoende voorgelicht wordt door de elite komt, niet geheel verrassend, tevens voor in kritiek op de media:

“Instead I will ask the media to start treating the crisis as a crisis.” (4)

Greta Thunberg impliceert hier dat *the media* hun werk niet doen, omdat ze het volk niet voldoende inlichten over de gevaren en oorzaken van klimaatverandering. Zodoende is het volk slachtoffer van het nalatig handelen van deze groep binnen de elite.

Deze vorm van kritiek komt tevens voor in de eerder besproken constructie waarin de elite zich niet gedraagt zoals men van hen zou mogen verwachten in tijden van crisis:

“If our house was falling apart the media wouldn't be writing about anything else. The ongoing climate- and ecological crises would make up all the headlines.” (10)

Aspecifieke kritiek

Wat opvalt in de bovenstaande voorbeelden met betrekking tot de media, is dat aan *media* vaak het bepaald lidwoord *the* voorafgaat. Bovendien worden verwijzingen naar de media nergens gecombineerd met concrete voorbeelden. Zodoende blijft deze elitegroep vrij homogeen en de kritiek zeer aspecifiek. Hetzelfde geldt overigens voor andere elitaire groepen:

“the press and the politicians, keep ignoring the situation” (1)

Een andere manier waarop Greta Thunberg haar kritiek zeer aspecifiek maakt, is door het te verwoorden in een passieve constructie:

“I come from Sweden, and back there it's almost the same problem as here, as everywhere, that nothing is being done to stop the climate and ecological crisis, despite all the beautiful words and promises.” (11)

Op deze manier blijft het onduidelijk over welke instantie(s) de kritiek precies gaat, waardoor het gemakkelijk geïnterpreteerd kan worden als betrekking hebbend op de gehele zogenaamde elite, als homogene groep. In het bovenstaande voorbeeld kan de passieve constructie nog gelinkt worden aan *Sweden* om een idee te krijgen van het doelwit van de kritiek, maar desalniettemin blijft de kritiek zeer algemeen.

Bovendien komt de kritiek vaak zeer aspecifiek over doordat gesteld wordt dat het gehele politieke systeem tekortschiet in het aanpakken van klimaatverandering:

“The political system that you have created is all about competition.” (9)

“And many of us who will be affected the most by this crisis, people like me, are not allowed to vote.” (10)

Slechts in beperkte mate richt Greta Thunberg zich op specifiekere politieke onderwerpen, die zich lager op de antipolitieke schaal van Jagers & Walgrave bevinden:

“We have been told that the EU need intends to improve its emissions reduction target. In the new target, the EU is proposing to reduce its greenhouse gas emissions to 45% below 1990 levels by 2030. Some people say that is good or ambitious. But this new target is still not enough to keep global warming below 1.5°C. This target is not sufficient to protect the future of children growing up to-day.” (9)

De manier waarop Greta Thunberg haar kritiek formuleert bewerkstelligt taalgebruik waaruit een zeer kritische houding jegens de elite spreekt. Zoals benoemd is dergelijke specifieke kritiek op de (homogene) elite kenmerkend voor populistisch taalgebruik.³⁴ Daardoor nemen deze kritiekpunten tevens een hoge waarde aan op de schalen van Jagers & Walgrave (2007).

Het direct aanspreken van de elite

Inmiddels is besproken dat Greta Thunberg dikwijls kritiek heeft op de passieve houding van de elite, en dat ze haar kritiek vrij specifiek verwoordt. Wat daarnaast opvalt, is dat ze de elite vaak direct aanspreekt met haar kritiek, zoals in de volgende voorbeelden:

“So please, treat the climate crisis like the acute crisis it is and give us a future.” (2)

“We have started cleaning up your mess and we won’t stop until we are done.” (9)

In dergelijke constructies is de elite geen lijdend voorwerp, maar de ontvanger (cf. Valivov, 2019). Dit lijkt een typisch kenmerk van het populistische taalgebruik van Greta Thunberg, dat niet alleen voorkomt in speeches ten overstaan van politieke vergaderingen, maar evengoed in speeches voor protestacties. In andere woorden: Greta Thunberg spreekt de elite op directe wijze aan en doet dat zowel in speeches waarbij zij fysiek tegenover de elite staat, als wanneer zij tegenover mededemonstranten staat.

Een gevolg van dit directe aanspreken van de elite, is dat er veelvuldig gebruikgemaakt wordt van constructies waarin persoonlijk voornaamwoorden als *you* en *we* een rol spelen:

“But we young people are waking up, and we promise, we will not let you get away with it anymore.” (13)

In deze constructies is het soms lastig te beoordelen wie (welk deel van de elite) Greta Thunberg precies aanspreekt. Daardoor zijn deze kritiekpunten opnieuw van een vrij specifiek karakter, wat zoals besproken kenmerkend is voor anti-elitarisme in populistisch taalgebruik.

³⁴ Wellicht is een aanvullende reden voor Greta Thunberg om bepaalde uitspraken dermate specifiek te houden, dat ze daarmee ook feitelijke onjuistheden uit de weg gaat. Zoals ze zelf benoemt in speech 8, vindt ze het uitermate belangrijk om geen onjuistheden te verkondigen in haar speeches. Een gevolg is dat het taalgebruik bewerkstelligt

Met het persoonlijke voornaamwoord *we* wordt opvallend genoeg soms ook naar landen in de Westerse wereld als onderdeel van de elite verwezen:

“In Sweden, we live our lives as if we had the resources of 4.2 planets. Our carbon footprint is one of the ten worst in the world. This means that Sweden steals 3.2 years of natural resources from future generations every year. Those of us who are part of these future generations would like Sweden to stop doing that.” (2)

In dit fragment is beoordeeld dat er kritiek op de staat plaatsvindt (vanwege de benoeming van *Sweden*), ook al wordt dit verbonden aan een inclusief *we*. Er wordt in dit voorbeeld bovendien verwezen naar het tot slachtoffer gemaakte volk, in dit geval juist met een exclusief *we*, in de vervoegde vorm *us* (cf. van Leeuwen, 2015).

Omdat het (ambivalente) gebruik van persoonlijk voornaamwoorden buiten de strekking van dit onderzoek valt, is ervoor gekozen om uitspraken waarin de elite direct aangesproken worden niet als anti-elitair te beoordelen, tenzij voldaan wordt aan de volgende voorwaarde: in de uitspraak of een daaraan grenzende uitspraak komt ofwel een expliciete verwijzing naar een categorie van de elite voor, plus een kritiekpunt, ofwel een expliciete verwijzing naar het volk, plus een benoeming van hoe dit volk slachtoffer is van het handelen van *you*. Op deze manier speelt de werking van verschillende persoonlijke voornaamwoorden geen rol in de kwantitatieve analyse, maar wordt desondanks een aanzienlijk deel van dergelijke constructies meegenomen in de telling. Zodoende scheidt de analyse een passend beeld van het anti-elitaire taalgebruik in de speeches, zonder daarbij buiten het afgebakende theoretische kader te treden. De bovengenoemde voorwaarde is bijvoorbeeld van toepassing op het volgende voorbeeld:

“And because *you* have ignored these facts (p5), because *you* and pretty much all of the media (m3) to this very minute, keep ignoring them, people do not know what is going on.” (14)

Deze vorm van anti-elitarisme komt tot een hoogtepunt in het verbeterde uitgesproken *how dare you* in Greta Thunbergs iconische speech (nummer 15) tegenover de klimaattop van de Verenigde Naties:

“People are suffering. People are dying. Entire ecosystems are collapsing. We are in the beginning of a mass extinction, and all you can talk about is money and fairy tales of eternal economic growth. How dare you!” (15)

Deze retorische vraag komt enkel voor in deze speech, de laatste van de onderzochte speeches en waarschijnlijk de meest spraakmakende. Door deze retorische vraag te verbinden aan concrete kritiekpunten en het menselijk lijden dat eruit voortkomt (een verwijzing naar het volk), roept Greta Thunberg wereldleiders ter verantwoording op een anti-elitaire manier die zeer verwijtend is op persoonlijk niveau: door hun menselijk fatsoen te bevragen.

Elitaire groepen anders dan staten, politiek of media

Ter afsluiting van de analyse van anti-elitair taalgebruik in speeches van Greta Thunberg, worden drie groepen genoemd die buiten de onderzochte categorieën vallen en zodoende niet meegenomen zijn

in de kwantitatieve analyse, maar wel degelijk interessante voorbeelden opleveren van anti-elitair taalgebruik van Greta Thunberg. Het gaat om volwassenen, klimaatwetenschappers en de economische elite. Eerst worden de volwassenen besproken:

“The grownups have failed us. And since most of them, including the press and the politicians, keep ignoring the situation, we must take action into our own hands.” (1)

Dat *the grownups* neergezet worden als zijnde een onderdeel van de kwaadwillende elite, blijkt niet alleen uit de tegenstelling met woorden als *us* en in andere voorbeelden *children* en *young people*, maar ook uit het feit dat Thunberg expliciet uitdrukking geeft aan connecties tussen deze groep en welbekende elitaire groepen als de media en de politiek, zoals in het bovenstaande voorbeeld. Dit levert bedenkingen op voor de eerder besproken afweging dat de verwijzingen naar kinderen dezelfde rol innemen als verwijzingen naar het volk. Kritiek op volwassenen vermindert immers de homogeniteit die kenmerkend is voor verwijzingen naar het volk in populistisch taalgebruik. Echter, dit komt maar weinig voor in het onderzochte corpus (in totaal slechts vijf keer), dus dit effect kan als minimaal worden gezien.

De tweede groep die hier besproken wordt, de klimaatwetenschappers, komt in de speeches van Greta Thunberg dikwijls voor als bevolkingsgroep waaraan een positief oordeel wordt gehangen. Slechts in één geval worden zij neergezet als tekortschietend en onderdeel uitmakend van de elite:

“No one is acting as if we were in a crisis. Even most green politicians and climate scientists go on flying around the world, eating meat and dairy.” (3)

Er is gekozen om dit niet als negatieve evaluatie van een bevolkingsgroep, maar als kritiek op de elite te beoordelen. De reden hiervoor is dat de klimaatwetenschappers direct na politici worden genoemd, en hieraan verbonden worden met *and*, dat nevenschikkend is.

De derde elitaire groep die hier wordt besproken, kan omschreven worden als de economische elite. Greta Thunberg bekritiseert in haar speeches verschillende mensen, groepen en instanties die onder deze categorie geschaard kunnen worden. Omdat het onderscheid tussen deze groepen soms lastig te maken is, worden ze in dit deel van de analyse behandeld als één elitaire groep. Binnen deze groep worden met name grote bedrijven genoemd die direct verantwoordelijk zijn voor de vervuiling die klimaatverandering teweegbrengt:

“Some people - some companies and some decision makers in particular – have known exactly what priceless values they are sacrificing to continue making unimaginable amounts of money.” (6)

Deze observatie ligt in de lijn der verwachtingen. Gezien Thunbergs standpunten met betrekking tot de klimaatcrisis is het logisch dat zij zich kritisch uitlaat over de veroorzakers hiervan. Ze bekritiseert overigens niet alleen het actieve handelen van deze groep. Net als bij de staten, politiek en media roept zij ook de economische elite ter verantwoording voor de passieve houding omtrent klimaatverandering:

“The real danger is when companies and politicians are making it look like real action is happening, when in fact almost nothing is being done, apart from clever accounting and creative PR.” (14)

“And not once, not one single time have I heard any politician, journalist or business leader even mention these numbers.” (14)

Thunberg laat zich tevens kritisch uit over mensen die aansturing geven aan het handelen van de grote vervuilers:

“Our civilization is being sacrificed for the opportunity of a very small number of people to continue making enormous amounts of money.” (5)

“It is the sufferings of the many which pay for the luxuries of the few.” (5)

Door de aandacht te richten op de mensen die direct financieel profiteren van het nalatige gedrag van de vervuilende bedrijven, voegt zij een menselijk aspect toe aan anderszinds vrij abstracte organisaties. Wellicht is het gemakkelijker kritiek te uiten op de economische elite wanneer diens handelen uitgedrukt wordt als individueel keuzegedrag. Daarnaast wordt er op deze manier een duidelijk motief voor het probleem in kwestie voorgesteld: financieel gewin. Tevens geeft Thunberg, door vervuiling te verbinden aan ongelijke welvaartsverdeling, extra uitdrukking aan het elitaire karakter van deze groep. Overigens bekritiseert Thunberg in één geval niet enkel grote bedrijven, maar het gehele economische systeem:

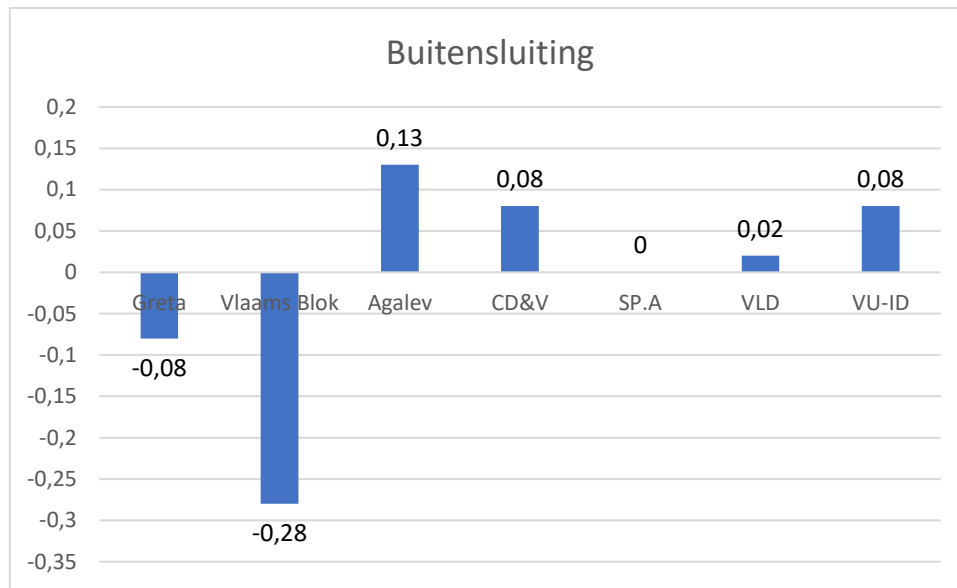
“[...] our current economies are still totally dependent on burning fossil fuels, and thereby destroying ecosystems in order to create everlasting economic growth.” (12)

In de kwalitatieve analyse van het anti-elitarisme in taalgebruik van Greta Thunberg is aangetoond dat deze zeer algemene, specifieke vormen aanneemt. Daarnaast is gebleken dat ze veelal de passieve houding van de zogenaamde elite bekritiseert. Greta Thunbergs anti-elitaire taalgebruik wordt bovendien gekenmerkt door het feit dat zij de zogenaamde elite vaak op directe wijze aanspreekt, en hen zodoende persoonlijk confronteert met hun falen.

4.5 Kwantitatieve analyse van buitensluitend taalgebruik

Voor buitensluiting levert de vergelijking met Jagers & Walgrave (2007) in het geheel geen problemen op, aangezien de J-score gemeten in de eerste plaats niet berust op een relatieve maat voor de omvang voor het corpus, maar op een gemiddelde van de evaluaties van verschillende bevolkingsgroepen.

Wat dit kenmerk van populistisch taalgebruik betreft, levert de vergelijking met de Belgische politieke partijen enigszins verrassende resultaten op. De verwachting was immers dat Greta Thunberg, als boegbeeld van een groene protestbeweging, taalgebruik met een positieve J-score zou vertonen, hetgeen blijkt zou geven van inclusief taalgebruik in plaats van buitensluitend taalgebruik. Dat blijkt niet het geval. Uit de resultaten blijkt dat Greta Thunbergs taalgebruik in beperkte mate kenmerken van buitensluitend taalgebruik vertoont:

Tabel 3: J-score voor Greta Thunberg en de politieke partijen

Net als bij de als populistisch bekendstaande partij Vlaams Blok levert de analyse een negatieve waarde op voor de J-score van Greta Thunberg. Waar de partijen van de politieke mainstream zich in hun taalgebruik gemiddeld genomen positief uitlaten over bevolkingsgroepen, is voor Greta Thunberg en Vlaams Blok het omgekeerde waar.

Echter, het is te kort door de bocht om deze actoren gelijk te trekken wat het buitensluitende taalgebruik betreft. Niet alleen omdat Greta Thunberg in veel mindere mate buitensluit dan Vlaams Blok³⁵, maar ook omdat haar negatieve evaluaties van bepaalde bevolkingsgroepen van een andere aard zijn dan bijvoorbeeld de xenofobie die men bij een rechts-populistische partij zou kunnen verwachten.³⁶ Uit de kwalitatieve analyse (paragraaf 4.6) zal blijken dat, hoewel de J-score negatief uitvalt, dit voornamelijk het gevolg is van gematigde en onderbouwde kritiek op zogenaamde klimaatontkenners.³⁷ Een voorbeeld hiervan is:

“To all of you who choose to look the other way every day because you seem more frightened of the changes that can prevent catastrophic climate change than the catastrophic climate change itself. Your silence is almost worst of all.” (2)

Bovendien moet opgemerkt worden dat de J-score afhankelijk is van de verhouding tussen het aantal expliciet negatieve evaluaties en het aantal expliciet positieve evaluaties. Greta Thunberg, in tegenstelling tot de meeste politieke partijen, heeft er geen belang bij bepaalde bevolkingsgroepen te vleien door hen in een positief daglicht te stellen. Zoals ze zelf benoemt in speech 5: “You are not mature enough to tell it like is. Even that burden you leave to us children. But I don't care about being popular. I care about climate justice and the living planet”. Voor Greta Thunberg is de vraag of ze zich met haar speeches populair maakt niet van belang (althans, dat zegt ze, en ze bedient zich in ieder geval niet

³⁵ Voor Greta Thunberg -0,08, tegenover -0,28 voor Vlaams Blok, dus een factor van 3,5.

³⁶ Aangezien Jagers & Walgrave (2007) geen inzage geven in de negatieve uitlatingen van Vlaams Blok, is het niet mogelijk om hier uitspraken over te doen, maar verwacht mag worden dat het zich als rechts-populistische partij negatief uitlaat over in ieder geval immigranten en criminelen, en misschien ook Wallonen gezien het Vlaams-nationalistische karakter.

³⁷ De term die in deze scriptie aan deze groep wordt gehangen, maar niet afkomstig is van Greta Thunberg zelf.

van de gebruikelijke instrumenten). Daardoor komen er weinig expliciet positieve evaluaties voor in haar taalgebruik, waardoor het kleine aantal negatieve evaluaties van klimaatontkenners niet gecompenseerd wordt, en de J-score negatief uitvalt.

4.6 Kwalitatieve analyse van buitensluitend taalgebruik

Zoals besproken wordt buitensluitend taalgebruik in deze scriptie gezien als verwijzingen naar bevolkingsgroepen die gecombineerd worden met een expliciet negatief oordeel. In de speeches van Greta Thunberg komen überhaupt weinig verwijzingen naar bevolkingsgroepen voor, laat staan negatieve evaluaties daarvan.³⁸ Dat is logisch, aangezien de onderwerpen die zij aansnijdt weinig betrekking hebben op lokale of nationale politiek. Daardoor spelen bevolkingsgroepen die normaal gesproken een rol zouden kunnen spelen in populistisch taalgebruik op nationaal niveau (zoals immigranten, criminelen, of werklozen) nauwelijks een rol in het taalgebruik van Greta Thunberg.

De drie voornaamste groepen waarnaar Thunberg wel verwijst, bestaan uit klimaatontkenners, wetenschappers en in zekere zin ook dieren. Hiervan wordt de eerste groep in veel gevallen negatief beoordeeld, hetgeen bijdraagt aan buitensluitend taalgebruik:

“To all of you who have never treated this crisis as a crisis.” (2)

De negatieve waarde van de J-score komt grotendeels voort uit deze negatieve evaluaties van klimaatontkenners. Thunberg impliceert overigens vaak dat in ieder geval een deel van deze groep onderdeel uitmaakt van de zogenaamde elite, maar benoemt dit nergens expliciet. Daardoor kan deze groep in de kwantitatieve analyse niet meegeteld worden als onderdeel van de elite, en moet het als bevolkingsgroep worden gezien.

De overige twee groepen waarnaar Thunberg veelvuldig verwijst (wetenschappers en dieren) worden vrijwel alleen maar genoemd in combinatie met een neutraal (of soms positief) oordeel. Deze verwijzingen verminderen dus juist het buitensluitende karakter van taalgebruik. Desondanks worden ook deze verwijzingen hier kwalitatief geanalyseerd, om een volledig beeld te geven van de manier waarop Thunberg over bevolkingsgroepen spreekt.

Bij de verwijzingen naar wetenschappers is er meestal sprake van impliciet positieve beoordelingen, bijvoorbeeld in de gevallen waarin Greta Thunberg de elite vraagt naar advies van wetenschappers te luisteren:

“We want them to talk to the scientists instead. Listen to them. Because we are just repeating what they are saying and have been saying for decades.” (9)

Echter, omdat deze uitspraken niet expliciet positief zijn, zijn ze genoteerd als neutrale beoordeling. Er is één geval dat beoordeeld is als positieve verwijzing naar wetenschappers:

“but we children are not leaders, nor are the scientists, unfortunately.” (13)

³⁸ Met uitzondering van de veelal positieve verwijzingen naar jonge mensen, maar die worden in dit onderzoek als het ‘volk’ gezien, en niet als een bevolkingsgroep.

De gedachte is dat hieruit de neiging spreekt om wetenschappers als goede leiders te zien, hetgeen een positieve boordeling van hun capaciteiten veronderstelt.

Zoals besproken levert Greta Thunberg ook eenmalig kritiek op bepaalde klimaatwetenschappers (zie paragraaf 4.4). Hoewel beoordeeld is dat het in daarbij om kritiek op de elite gaat, zou een andere onderzoeker daar anders over kunnen oordelen. Hoewel dit in het achterhoofd gehouden dient te worden, is de precieze indeling van dit ene geval nauwelijks van invloed op de kwantitatieve resultaten.

Een derde groep die meermaals voorkomt in de speeches, is er een die verwant lijkt het eerder besproken gebruik van *Homo Sapiens*: de verwijzingen naar (bedreigde) diersoorten:

“We need to start living within the planetary boundaries, focus on equity and take a few steps back, for the sake of all living species.” (9)

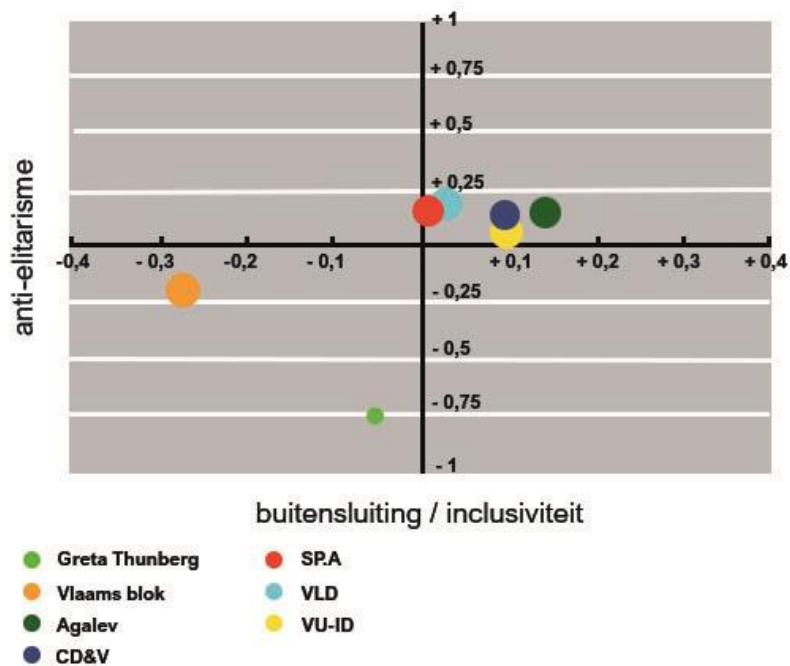
Hoewel diersoorten niet letterlijk gezien kunnen worden als bevolkingsgroepen, lijken ze conceptueel wel dezelfde plaats in te nemen in het taalgebruik van Greta Thunberg. Aan deze verwijzingen hangt in elk van de gevallen een neutraal oordeel. Zodoende worden ze niet actief buitengesloten van het conceptuele volk.³⁹

Zoals besproken hebben de negatieve beoordelingen van klimaatontkenners en het gebrek aan expliciet positieve verwijzingen naar bevolkingsgroepen als gevolg dat de J-score van Greta Thunberg lichtelijk negatief uitvalt in de kwantitatieve analyse, hetgeen suggereert dat haar taalgebruik in beperkte mate kenmerken van buitensluitend taalgebruik bevat.

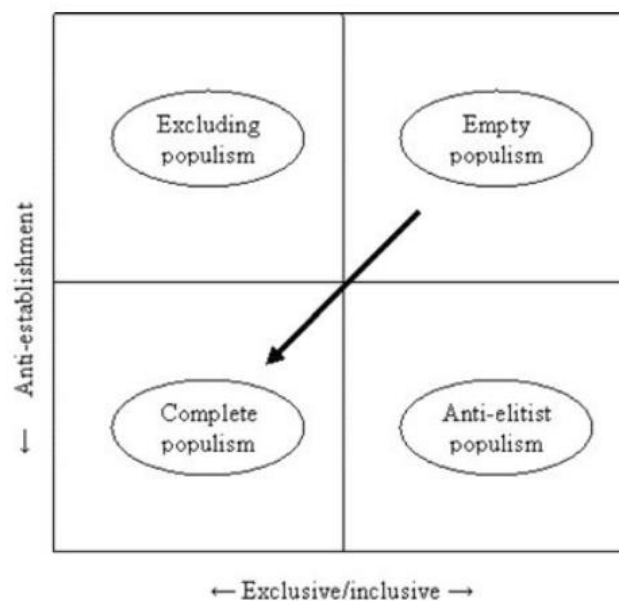
4.7 Het populistische taalgebruik van Greta Thunberg

De hierboven besproken vergelijkingen tussen de speeches van Greta Thunberg en de tv-spotjes van Belgische politieke partijen leveren de volgende indeling op in de kwadranten van Jagers & Walgrave (2007):

³⁹ Het is de vraag in hoeverre deze in Thunbergs taalgebruik conceptueel gezien onder het volk geschaard kunnen worden. Jagers & Walgrave (2007) vermelden immers niet of een neutraal of positief oordeel impliceert dat een groep deel uitmaakt van het volk. Aan de andere kan suggereren ze van wel, doordat tegenover de term *exclusive* de term *inclusive* zetten. Bovendien worden dieren, net als mensen, neergezet als slachtoffer van de tekortkomende elite.

Figuur 4: vergelijking van het populistisch taalgebruik van Greta Thunberg en de populistische partijen, weergegeven naar voorbeeld van Jagers & Walgrave (2007)

Figuur 5: verschillende soorten populistisch taalgebruik verdeeld over vier kwadranten, die corresponderen met de kwadranten in figuur 7 (Jagers & Walgrave, 2007).

Uit de weergave in figuur 4 blijkt dat Greta Thunberg zich qua populistisch taalgebruik, ten opzichte van de politieke partijen, in het kwadrant van volledig populisme bevindt (zie ter referentie figuur 5) De grootte van de 'bubbel' in figuur 6 representeert de mate waarin naar het volk verwezen wordt. Hoewel de bubbel kleiner uitvalt dan die van de politieke partijen, is deze wel degelijk aanwezig. Dit is in lijn met de verwachtingen, omdat in de regel iedere politieke actor in meer of mindere mate naar

het volk verwijst om een achterban te mobiliseren, en zodoende leeg populisme vertoont. Zoals besproken valt de J-score negatief uit, al is het in beperkte mate in vergelijking met Vlaams Blok (factor 3,5). Hierdoor bevindt Greta Thunberg zich aan de linkerkant van de horizontale as, zij het dicht bij het nulpunt. Op de verticale as, welke uitdrukking geeft aan het anti-elitaire taalgebruik van de politieke actoren, bevindt Greta Thunberg zich onder het nulpunt. Dit suggereert dat Thunberg in hoge mate kritiek levert op de elite.

Op basis van de kwantitatieve vergelijking, ondersteund met de kwalitatieve analyse, kan dan ook geconcludeerd worden dat de onderzochte speeches van Greta Thunberg kenmerken van populistisch taalgebruik vertonen. De klimaatactiviste bevindt zich in hetzelfde kwadrant als Vlaams Blok en onderscheidt zich daarmee van partijen uit de politieke mainstream. Voorts kan haar taalgebruik, met enige bedenkingen, geassocieerd worden als 'volledig populistisch'.

5. Conclusie

Conclusie

In deze scriptie is onderzocht in hoeverre en op welke manier het taalgebruik van Greta Thunberg populistische kenmerken vertoont. Met een op onderzoek van Jagers & Walgrave (2007) gebaseerde methodologie is in vijftien speeches van de jonge klimaatactiviste gezocht naar drie kenmerken van populistisch taalgebruik, namelijk verwijzingen naar een verenigd volk, kritiek op een veronderstelde elite, en negatieve evaluaties van bepaalde bevolkingsgroepen. Om te duiden in hoeverre de resultaten spreken voor een beoordeling van het taalgebruik als zijnde populistisch, zijn deze vergeleken met de resultaten van Jagers & Walgrave (2007). De verwachting was dat Thunberg zich in het kwadrant van anti-elitair populisme zou bevinden.

Wat de verwijzingen naar het volk betreft, blijkt dat de intensiteit van Greta Thunberg in haar speeches bijna vier keer lager ligt dan de intensiteit in de voorgeselecteerde tv-spotjes van de als populistisch bestempelde partij Vlaams Blok. Aangezien de verwijzingen wel degelijk in alle speeches voorkomen, op een manier die aansluit bij wat er in populistisch taalgebruik verwacht wordt, is desondanks beoordeeld dat er de basisvoorwaarde van populistisch taalgebruik is voldaan (zij het in lichte mate vergeleken met de politieke partijen). Greta Thunberg veronderstelt een verenigd volk en drukt uit daarvoor te spreken.

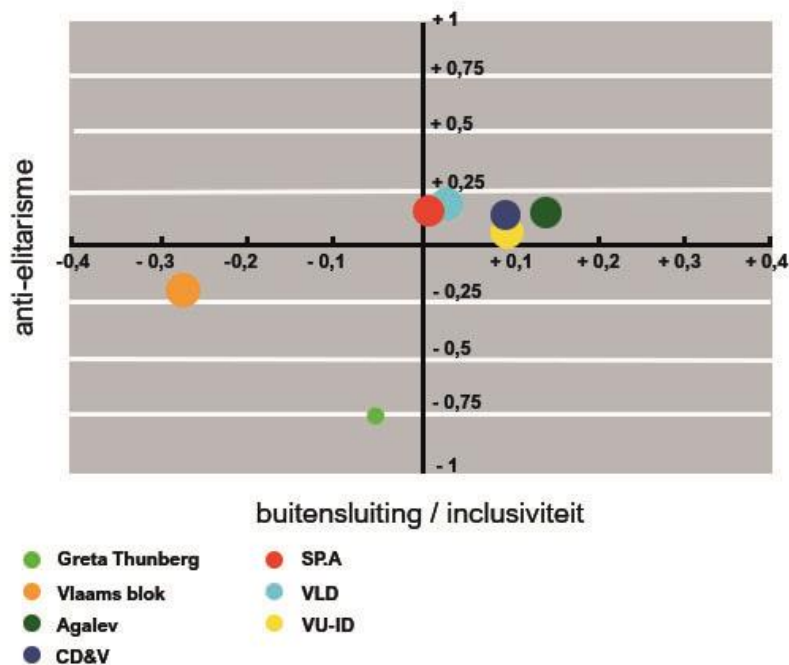
Naast de gewoonlijke verwijzingen naar het volk, zogezegd, gebruikt Greta Thunberg termen die typisch lijken te zijn voor haar populistische taalgebruik. Deze termen hebben grotendeels gemeen dat ze zich lenen voor het internationale politieke landschap waarop Thunberg zich bevindt. Een kenmerkend voorbeeld is de manier waarop Thunberg naar een verenigd geheel aan jonge mensen verwijst.

Het anti-elitarisme van Greta Thunberg blijkt vergeleken met de politieke partijen hoog uit te vallen, bijvoorbeeld 2,2 keer hoger dan het anti-elitarisme van Vlaams Blok. Dit suggereert, zoals verwacht, dat Greta Thunberg zich zeer kritisch uitlaat over groepen die zij afschildert als zijnde onderdeel van een elite.

Uit de besproken voorbeelden blijkt dat Greta Thunberg haar kritiek jegens de elite zeer specifiek verwoordt, en deze groep zodoende samentrekt als een uniform, tekortschietend geheel. Dit bewerkstelligt taalgebruik waaruit een zeer kritische houding jegens de politieke elite spreekt. In haar kritiek beschuldigt Greta de Thunberg voornamelijk van een passieve houding met betrekking tot de klimaatcrisis. Kenmerkend is dat ze hierbij de elite vaak direct aanspreekt.

Wat buitensluitend taalgebruik betreft, levert de vergelijking met de politieke partijen een verrassend resultaat op. Net als bij de als populistisch bekendstaande partij Vlaams Blok levert de analyse een negatieve waarde op voor de J-score van Greta Thunberg. Waar de partijen van de politieke mainstream zich in hun taalgebruik gemiddeld genomen positief uitlaten over bevolkingsgroepen, is voor Greta Thunberg en Vlaams Blok het omgekeerde waar. De negatieve J-score suggereert dat Greta Thunbergs taalgebruik buitensluitende kenmerken vertoont, terwijl de verwachting was de J-score positief zou uitvallen.

Op basis van de kwantitatieve analyse kan het taalgebruik van Greta Thunberg geassocieerd worden als ‘volledig populistisch’, hoewel het slechts in zeer beperkte mate buitensluitend is. Deze classificatie berust grotendeels (maar niet geheel) op de vergelijking met de resultaten van Jagers & Walgrave, die nogmaals is weergegeven in figuur 6:

Figuur 6: vergelijking van het populistisch taalgebruik van Greta Thunberg en de populistische partijen, weergegeven naar voorbeeld van Jagers & Walgrave (2007)

Tegen de verwachtingen in plaatsen de resultaten van de kwantitatieve analyse Thunberg, tegen de in het kwadrant van volledig populisme. Deze uitkomst berust op de negatieve J-score, die zoals besproken het gevolg is van de vrij geringe hoeveelheid negatieve evaluaties van klimaatontkenners, alsmede het gebrek aan expliciet positieve vermeldingen van bevolkingsgroepen.

Discussie van de resultaten

De hierboven besproken resultaten suggereren dat Greta Thunberg kenmerken van volledig populisme vertoont, en daarmee dus ook buitensluitend taalgebruik. Dit resultaat moet echter niet geïnterpreteerd worden als een indicatie dat Greta Thunberg buitensluitend taalgebruik vertoont zoals dat als kenmerkend voor rechts-nationalistisch populisme wordt gezien. Nergens laat Greta Thunberg zich

negatief uit over bijvoorbeeld minderheden, allochtonen, criminelen, terroristen, (on)gelovigen, bijstandsgerechtigden of mensen met een bepaalde seksuele voorkeur. Van de in het theoretisch kader genoemde voorbeelden laat de klimaatactiviste zich enkel (en in beperkte mate) negatief uit over andersgezinden, de mensen die in deze scriptie aangeduid zijn als klimaatontkenners (dit begrip omvat critici van Greta Thunberg). Hoewel ze dikwijls suggereert dat deze klimaatontkenners in ieder geval deels tot de elite behoren, noemt ze deze eerste groep dikwijls zonder expliciet het verband met de tweede groep te leggen, waardoor de negatieve evaluatie niet als kritiek op de elite genoteerd kan worden. Als de wel had gekund, dan zou de J-score van Greta Thunberg neutraal uitvallen en zou ze zich op de grens tussen volledig en anti-elitair populisme zou bevinden.

Greta Thunberg verwijst bovendien, zoals benoemd in de kwalitatieve analyse, veelvuldig naar klimaatwetenschappers op een manier waarop uit de context blijkt dat zij hen positief gezind is. Maar doordat dit oordeel niet expliciet geuit wordt, kunnen deze verwijzingen niet als zodanig meegeteld worden. Als dit wel het geval was, zou Greta Thunberg zich in het kwadrant van anti-elitair populisme bevinden, en zou gemiddeld genomen geen sprake zijn van populistisch taalgebruik. De vraag is dus in hoeverre de negatieve J-score representatief is voor in hoeverre het taalgebruik als buitensluitend kan worden beschouwd.

Ten slotte heeft Greta Thunberg, in tegenstelling tot de meeste politieke partijen, er geen belang bij bepaalde bevolkingsgroepen te vleien door hen in een positief daglicht te stellen. Daardoor komen er weinig positieve evaluaties in de speeches voor, die de J-score positief hadden kunnen doen uitvallen.

Reflectie en vervolgonderzoek

Terugkijkend op het onderzoek in deze scriptie zijn er enkele beslissingen en uitkomsten waarmee rekening gehouden dient te worden bij de interpretatie van de conclusie. Bovendien levert het onderzoek vragen op die beantwoord zouden kunnen worden met vervolgonderzoek.

In dit onderzoek naar het populistische taalgebruik wordt uitgegaan van concrete aanwijzingen in onder andere de woordkeuzes van Greta Thunberg. Hoewel het aanhouden van een dergelijk concrete empirische methode resultaten met een hoge mate van objectiviteit oplevert, hangen er ook nadelen aan. Eerder in dit hoofdstuk is bijvoorbeeld al aangegeven dat de resultaten strikt genomen buitensluitend taalgebruik suggereren, maar dat dit niet geheel representatief lijkt voor wie de beoordelingen van bevolkingsgroepen nader onderzoekt. Deze problemen worden grotendeels opgelost aan de hand van de kwalitatieve analyse. Daarnaast zou het nuttig kunnen zijn om Greta Thunbergs taalgebruik op een minder concrete manier te analyseren, bijvoorbeeld door te onderzoeken hoe mensen haar taalgebruik ervaren, of iets dergelijks.

In het verlengde hiervan ligt dat met de aangehouden methodologie enkel die kenmerken van populistisch taalgebruik onderzocht worden, waarvan aangenomen is dat deze de kern vormen van populistisch taalgebruik. Daardoor zegt de vergelijking van de kwantitatieve resultaten bijvoorbeeld alleen iets over hoe de politieke actoren zich tot elkaar verhouden wat kritiek op staten, politiek en de media betreft. Kritiek op de economische elite daarentegen wordt enkel meegenomen in de kwalitatieve analyse, terwijl een kwantitatieve meting hiervan veelzeggend zou kunnen zijn voor Thunbergs taalgebruik. Er is overwogen om deze categorie voor Greta Thunberg mee te nemen in de kwantitatieve analyse, maar aangezien Jagers & Walgrave (2007) dit niet meegenomen hebben in hun analyse van de politieke partijen, zou dit asymmetrische resultaten opleveren. In nader onderzoek waarin Greta Thunberg vergeleken wordt met bijvoorbeeld andere groene politieke actoren, zou deze categorie wel meegenomen kunnen worden in de kwantitatieve analyse.

Doordat de in deze scriptie overgenomen methodologie op vergelijkingen van resultaten berust, kunnen de resultaten van de kwantitatieve methodologie Thunbergs taalgebruik enkel duiden ten opzichte van de politieke actoren waarmee ze vergeleken is. Het nulpunt in figuur 6 is bijvoorbeeld gebaseerd op het gemiddelde van alle meegerekende actoren. Partijen die zich boven het nulpunt bevinden laten zich niet per se positief uit over de elite, maar laten zich gemiddeld minder vaak negatief uit over de elite dan het gemiddelde van het geheel aan partijen (Jagers & Walgrave, 2007). In de vergelijkende analyse wordt dit probleem opgelost door een nieuw gemiddelde van Thunberg plus de politieke partijen te berekenen en als nulpunt aan te nemen. De anti-elitaire index van Greta Thunberg valt echter dermate hoog uit, dat met enige stelligheid beoordeeld kan worden dat de uitslag een hoge mate van anti-elitarisme illustreert. Wellicht zou het taalgebruik van Greta Thunberg in vervolgonderzoek onderzocht kunnen worden in vergelijking met andere groene politieke actoren.

Zoals benoemd in het methodehoofdstuk moet in de vergelijking tussen de aangehouden corpora rekening gehouden worden met het feit dat deze qua genre verschillen. Echter, aan de hand van omgerekende relatieve maten is het mogelijk gemaakt de resultaten onderling te vergelijken. Een gevolg hiervan is dat strikt genomen enkel de intensiteit van de vergelijkingen naar het volk wordt gemeten, en niet de proportie. In vervolgonderzoek naar het populistisch taalgebruik van Greta Thunberg of andere groene politieke actoren, is het raadzaam om zo mogelijk ook de proportie te meten.

Er is tevens aangenomen dat de comparatieve methode van Jagers & Walgrave zich leent voor politieke actoren die een andersoortige rol aannemen in het politieke speelveld (boegbeeld van een protestbeweging tegenover politieke partijen). Er is beargumenteerd dat dit geen problemen oplevert, omdat de mate waarin de politieke actor de onderzochte kenmerken vertoont, diens taalgebruik in beide gevallen een gelijksoortig populistisch karakter zal opleveren. Dit is echter een theoretische overweging geweest, die in het achterhoofd gehouden dient te worden bij het interpreteren van de vergeleken resultaten.

Voor de samenstelling van het corpus zijn vijftien speeches van Greta Thunberg gebruikt. Hoewel deze min of meer op basis van beschikbaarheid zijn geselecteerd, lijkt het erop dat zodoende een groot deel van Thunbergs publieke optredens meegenomen zijn in de analyse. Er is beargumenteerd dat Greta Thunberg de speeches voorbereid moet hebben met de gedachte dat deze veel gehoor zouden vinden, wat de verwachting wekt dat deze haar politieke taalgebruik zo accuraat mogelijk belichamen. Dit roept de vraag op in hoeverre er populistisch taalgebruik voorkomt in andere communicatie-uitingen van Greta Thunberg die een groot publiek bereiken, zoals bijvoorbeeld berichten op sociale media.

De speeches zijn door één onderzoeker geanalyseerd. Normaal gesproken is dat geen groot probleem voor vergelijkend onderzoek, aangezien er daarbij systematisch een bepaalde methode gehanteerd is, waardoor mogelijke idiosyncrasieën minder problematisch zijn. Echter, aangezien het taalgebruik van Greta Thunberg en het taalgebruik van de politieke partijen door verschillende onderzoekers zijn geanalyseerd, is het mogelijk dat er hier en daar keuzes zijn gemaakt die onderling van elkaar verschillen. Hoewel zo goed mogelijk de beschikbare aanwijzingen in de methodologische appendix van Jagers & Walgrave (2007) zijn gevolgd, zou het in dit geval bijdragen aan de betrouwbaarheid van het onderzoek als het taalgebruik van Greta Thunberg ter controle geanalyseerd zouden worden door een tweede onderzoeker.

In het resultatenhoofdstuk zijn er enkele observaties benoemd die nadere vragen oproepen. Zo is opgemerkt dat een deel van de onverwachte termen waarmee Greta Thunberg naar het 'volk' verwijst van toepassing kunnen zijn op het internationale politieke speelveld. Dit is een interessant inzicht, aangezien in de literatuur de focus doorgaans op populistisch taalgebruik op nationaal ni-

veau. Dit roept de vraag op of andere politieke actoren die zich internationaal profileren, op een gelijksoortige manier naar het volk verwijzen in hun taalgebruik. Tevens is opgemerkt dat kwantoren een rol lijken te spelen in de vraag wanneer de term *people* als verwijzing naar of het volk of juist bevolkingsgroepen moet worden gezien. Vervolgonderzoek naar dit fenomeen zou interessante inzichten met betrekking tot populistisch taalgebruik kunnen opleveren (cf. van Leeuwen, 2015).

Daarnaast is beargumenteerd dat de manier waarop Greta Thunberg naar jonge mensen verwijst overeenkomt met de manier waarop normaal gesproken in populistisch taalgebruik naar het volk wordt verwezen. Een bedenking hierbij is dat er zodoende spanning ontstaat tussen de veronderstelling van jonge mensen als homogeen volk, en de veronderstelling van de gehele wereldbevolking als homogeen volk. Beide fenomenen komen voor in het taalgebruik van Greta Thunberg. Het lijkt daardoor alsof Thunberg zelf niet goed weet in hoeverre zij zegt voor jonge mensen te spreken, en in hoeverre voor de mensheid als geheel. Wellicht zoekt ze bewust een tussenvorm op, om op die manier zowel haar generatiegenoten als de rest van de mensheid aan te spreken. Hoewel de aanwijzingen om jonge mensen in Thunbergs taalgebruik als het volk te beschouwen overtuigend zijn bevonden, moet opgemerkt worden dat het hier gaat op een keuze in de interpretatie van de resultaten. Een onderzoeker die verwijzingen naar jonge mensen niet als verwijzingen naar het volk, maar naar een bevolkingsgroep zou interpreteren, zou in de kwantitatieve analyse tot andere resultaten komen. Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld de interpretatie van klimaatwetenschappers als elite in één geval en een bevolkingsgroep in andere gevallen.

Met de besproken resultaten is een antwoord gegeven op de vraag in hoeverre en op welke manieren er kenmerken van populistisch taalgebruik voorkomen in speeches van Greta Thunberg. Dit zegt dus in de eerste plaats iets over het taalgebruik van één specifieke klimaatactiviste. Toch kunnen de resultaten van het onderzoek interessante inzichten opleveren over het al dan niet voorkomen van populistisch taalgebruik binnen het groene politieke vlak, een vraagstuk dat, gezien het groeiende momentum van groene protestbewegingen, steeds relevanter lijkt te worden. Een bedenking die in het verlengde hiervan ligt is dat niet onweerlegbaar aangetoond is dat Greta Thunbergs populistische taalgebruik een feit is omdat het verenigbaar is met haar groene politieke standpunten, of juist eerder met haar activistische rol. Ernst et al. (2019) tonen immers aan dat de mate van populistisch taalgebruik hoger kan uitvallen in een oppositierol – en wie zitten er dieper in de oppositie dan activisten? Hoewel die kwestie buiten de strekking van deze scriptie valt, zou nader onderzoek hiernaar interessante inzichten kunnen opleveren over de mate waarin populistisch taalgebruik verenigbaar is met groene politieke standpunten enerzijds, en activisme anderzijds. Dergelijk onderzoek zou bijvoorbeeld uitgevoerd kunnen worden aan de hand van een analyse van het taalgebruik van andere groene, doch minder activistische politieke actoren (cf. Jagers & Walgrave, 2007), of dat van andere activistische politieke actoren die geen of weinig groene standpunten verkondigen.

Ter afsluiting

Hoewel in deze scriptie aangetoond is dat Greta Thunberg zich van populistisch taalgebruik bedient, mag benadrukt worden dat daaraan niet per se een waardeoordeel hangt. Populistisch taalgebruik is een manier om uitdrukking te geven aan politieke ideeën. Zolang Greta Thunberg dit taalgebruik aanwendt om miljoenen kinderen wereldwijd te inspireren om op een vreedzame manier voor hun eigen toekomst en die van de planeet op te komen, zal zij voor velen een bron van hoop blijven vormen. De resultaten in dit onderzoek doen vermoeden dat ze van bepalende invloed kan zijn bij de vraag of de mensheid de gevaren van de klimaatcrisis het hoofd zal kunnen bieden.

Literatuur:

Auteur onbekend. Greta Thunberg Boos op Wereldleiders: 'Jullie hebben mijn dromen gestolen' (23 september 2019), *de Volkskrant*. Geraadpleegd via: <https://www.volkskrant.nl>

Auteur onbekend. The Nature of Green Populism? (2019, 22 februari), *Green European Journal*. Geraadpleegd via: <https://www.greeneuropeanjournal.eu/the-nature-of-green-populism/>.

Abts, K. & Rummens, S. (2007). Populism versus Democracy. *Political Studies* 55(2), 405–424.

Blassnig, S., Büchel, F., Ernst, N. et al. (2019). Populism and Informal Fallacies: An Analysis of Right-Wing Populist Rhetoric in Election Campaigns. *Argumentation* 33, 107–136.

Bracciale, R. & Martella, A. (2017). Define the Populist Political Communication Style: the Case of Italian Political Leaders on Twitter. *Information, Communication & Society* 20(9), 1310-1329.

Canovan, M. (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies* 47(1), 2–16.

Canovan M. (2002) 'Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy', in Mény, Y. & Surel, Y. (eds.), *Democracies and the Populist Challenge*, 25-44.

Chilton, P. (2017). "The People" in Populist Discourse: Using Neuro-Cognitive Linguistics to Understand Political Meanings. *Journal of Language and Politics* 16(4), 582-594.

Cranmer, M. (2011). Populist Communication and Publicity: An Empirical Study of Contextual Differences in Switzerland. *Swiss Political Science Review* 17, 286–307.

Demir, Y. (2020) The Populist Construction of 'One Nation' in Politics: The Case of Turkey. Artikel toegevoegd voor publicatie in *Vox Populi*.

Freeden, S., Fawzi, N. & Larsson, A.O. (2017) Populist Online Communication: Introduction to the Special Issue. *Information, Communication & Society* 20(9), 1279-1292.

Ernst, N.; Blassnig et al., Sina; Engesser, Sven; Büchel, Florin; Esser, Frank (2019). Populists Prefer Social Media over Talk Shows: an Analysis of Populist Messages and Stylistic Elements Across Six Countries. *Social Media and Society*, 5(1), 1-14.

Freeden, M. (1996). *Ideologies and political theory: A conceptual approach*. Oxford.

Haggerty, J. H. (2007). "I'm not a Greenie but...": Environmentalism, Eco-Populism and Governance in New Zealand Experiences from the Southland Whitebait Fishery, *Journal of Rural Studies* 23(2), 222-237.

Hawkins, K.A. (2009). Is Chávez Populist? Measuring Populist Discourse in Comparative Perspective. *Comparative Political Studies* 42, 1040-1067.

Hatakka, N., Niemi, M.K. & Välimäki, M. (2017). Confrontational yet Submissive: Calculated Ambivalence and Populist Parties' Strategies of Responding to Racism Accusations in the Media. *Discourse & Society* 28, 262-280.

Jagers, J. & Walgrave, S. (2007). Populism as Political Communication Style: An Empirical study of Political Parties' Discourse in Belgium. *European Journal of Political Research* 46, 319-345.

Kazin, M. "How Can Donald Trump and Bernie Sanders Both Be 'Populist'?" (22 maart 2016), *The New York Times Magazine*. Geraadpleegd via <https://www.nytimes.com/2016/03/27/magazine/how-can-donald-trump-and-bernie-sanders-both-be-populist.html>

Mayaffre, D. & Scholz, R. (2017). Constructing 'the French People': On Sarkozy's Populism. *Journal of Language and Politics* 16(5), 683-705.

Montgomery, M. (2017). Post-Truth Politics?: Authenticity, Populism and the Electoral Discourses of Donald Trump. *Journal of Language and Politics* 16(4), 619-639.

Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition* 39(4), 541-563.

Mudde, C. & Kaltwasser, C.R. (2013). Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition* 48(2), 147-174.

Müller, J.W. (2017). *Wat is Populisme?* Amsterdam.

Murray, S. (2020). Framing a Climate Crisis : A Descriptive Framing Analysis of How Greta Thunberg Inspired the Masses to Take to the Streets (Bachelorscriptie). Geraadpleegd via: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-402643>.

Pels, D. (2012). 'The New National Individualism: Populism is Here to Stay', in Meijers, E. (ed.), *Populism in Europe*, 25-46.

Reinemann, C. et al. (2017). 'Populist Political Communication: Toward a Model of its Causes, Forms, and Effects, in T. Aalberg, F. Esser, C. Reinemann, Strömbäck, J. & de Vreese, C.H. (eds.), *Populist Political Communication in Europe* 1, 12-25

Robbins, P. & Luginbuhl, A. (2005). The Last Enclosure: Resisting Privatization of Wildlife in the Western United States. *Capitalism Nature Socialism*, 16(1), 45-61.

Rooduijn, M. & Pauwels, T. (2011). Measuring Populism: Comparing Two Methods of Content Analysis. *West European Politics* 34(6), 1272-1283.

Rooduijn, M. (2014a). The Nucleus of Populism. In Search of the Lowest Common Denominator. *Government and Opposition* 49(4), 573–599.

Ruggero, E.C. (2009). Radical Green Populism: Environmental Values in DIY/Punk Communities (Masterscriptie). Geraadpleegd via: <https://search.proquest.com/docview/304878438>.

Sanders, K., Hurtado, M. & Zoragastua, J. (2017). 'Populism and Exclusionary Narratives: The 'Other' in Podemos' 2014 European Union Election Campaign'. *European Journal of Communication* 32(6), 552-567.

Stoica, M. (2017). Political Myths of the Populist Discourse. *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 16, 63-76.

Taggart, P. (1995). New Populist Parties in Western Europe. *West European Politics* 18(1), 34–51.

Taggart, P. (2000). *Populism*. Buckingham.

Van Leeuwen, M. (2015). *Stijl En Politiek: Een Taalkundig-Stilistische Benadering Van Nederlandse Parlementaire Toespraken* (Dissertatie). Geraadpleegd via: <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/32770>

Vavilov, E. (2019). Lessons About Activism from A Swedish High School Student : a Rhetorical Analysis of Greta Thunberg's Public Speeches on Climate Change (Masterscriptie). Geraadpleegd via: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-46317>

Waisbord, S & Amado, A. (2017). Populist Communication by Digital Means: Presidential Twitter in Latin America'. *Information, Communication & Society* 20(9), 1330-1346.

Wodak, R. (2017). 'The "Establishment", the "Élites", and the "People": Who's who?'. *Journal of Language and Politics* 16(4), 551-565.

Wodak, R. & Krzyzanowski, M. (2017) Right-Wing Populism in Europe & USA Contesting Politics & Discourse Beyond 'Orbanism' and 'Trumpism'. *Journal of Language and Politics* 16(4), 471-484.